

गेरुवा गाउँपालिका

स्थानीय राजपत्र

खण्ड: ५

संख्या: १२

मिति : २०७८/०९/०७

भाग-२

गेरुवा गाउँपालिकाको सूचना

नेपालको संविधानको धारा २२६ तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ उपदफा १ बमोजिम बनेको गेरुवा गाउँपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन, २०७६ को दफा ४ बमोजिम गेरुवा गाउँ कार्यपालिकाले मिति २०७८/०९/०७ मा जारी गरेको देहाय बमोजिमको नियमावली सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

संवत् २०७८ सालको नियम नं. १०

गेरुवा गाउँपालिकाको

स्थानीय आपत्कालिन कार्यसञ्चालन केन्द्र कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७८

गेरुवा गाउँपालिकाको
स्थानीय आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र
कार्यसञ्चालन कार्यविधि २०७८

प्रमाणिकरण मिति : २०७८/०९/०७

प्रस्तावना

गेरुवा गाउँपालिका, लुम्बिनी प्रदेशको बर्दिया जिल्लामा पर्दछ । कुल ७८.४१ वर्ग कि. मी क्षेत्रफलमा फैलिएको यो गाउँपालिकाले लुम्बिनी प्रदेशको १ प्रतिशत भन्दा कम भू भाग ओगटेको छ । २०६८ को राष्ट्रिय जनगणना अनुसार कुल जनसंख्या ३४,४७१ रहेको छ । प्रशासनिक रूपमा यो गाउँपालिकालाई ६ वडामा बाँडिएको छ ।

विपदको हिसावले यो गाउँपालिका जोखिमयुक्त छ । वर्षेनी वर्षायाममा यो गाउँपालिकाका केही क्षेत्र टापुमा परिणतहुने हुने गरेको छ । अन्य प्रकोपहरूमा वन्यजन्तु आक्रमण, आगलागी र शित लहर रहेका छन् ।

गाउँपालिकास्तरमा विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७६, बातावरण तथा प्राकृतिक श्रोत संरक्षण ऐन २०७६, स्थानीय विपद तथा जलावायु उत्थानसिल योजना, गेरुवा गाउँपालिका आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र कार्यविधि बनेको छ ।

यो गाउँपालिकामा घटन सक्ने सम्भावित क्षतिको न्यूनिकरणका लागि अवश्यक विपद व्यवस्थापनको पूर्व तयारीनभएकाले आफ्नो क्षेत्र अन्तरगत विपद व्यवस्थापनको पुर्व तयारी गर्नका लागि आवश्यक छलफल गरि तयारीका आधारहरू जस्तै विपद व्यवस्थापन समिती, सुरक्षितस्थानहरूको पहिचान र व्यवस्थापन, पुर्व तयारी योजना, विपद व्यवस्थापन कोष लगायत आधारहरू तयार गर्न जरुरी देखिन्छ । यि कार्यहरूकालागि नेपालको संविधान र संघीय सरकारको संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्देशित गरेको स्थानिय विपद व्यवस्थापन योजना तत्काल बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक देखिएको छ ।

नागरिकको सुरक्षा राज्यको प्रमुख दायित्व भएको हुदा सम्भाव्य जनधनको क्षति न्यूनिकरण र विपद व्यवस्थापनकालागि स्थानिय स्तरमा तदारुखताका साथ अघि बढ्नु पर्ने भएको छ । त्यसकारण गाउँपालिकाभित्र हुने प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक प्रकोपबाट हुन सक्ने विपदका घटनाबाट सर्वसाधारणको जनधन तथा सार्वजनिक र निजी एवं व्यक्तिगत सम्पत्ति, प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदा र भौतिक

संरचनाको संरक्षण गर्दै आपत्कालीन समयमा खोज तथा उद्धार, राहत, प्राथमिक उपचार, क्षतिको लेखाजोखा र राहत व्यवस्थापन एवं प्रभावकारी सञ्चार तथा समन्वय गरी अत्यावश्यक सेवाहरूको सुनिश्चितताका लागि गाउँपालिकाले आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र सञ्चालनमा ल्याएको छ । उक्त केन्द्र सञ्चालनलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भएकाले गेरुवा गाउँपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७६ को दफा २७ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी गेरुवा गाउँ कार्यपालिकाको मिति २०७८/०९/०७ गतेको बैठकद्वारा **स्थानीय आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रका लागि सञ्चालन कार्यविधि २०७८** जारी गरिएको छ ।

परिच्छेद-१: परिभाषा

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस कार्यसञ्चालन कार्यविधिको नाम “ गेरुवा गाउँपालिकाको आपतकालिन कार्यसञ्चालन केन्द्र सञ्चालन कार्यविधि २०७८” रहको छ ।
२. **परिभाषा :** (१) विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यसञ्चालन कार्यविधिमा,-
 - (क) “अध्यक्ष” भन्नाले गेरुवा गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई जनाउँछ ।
 - ख) “उपाध्यक्ष” भन्नाले गेरुवा गाउँपालिकाको उपाध्यक्षलाई जनाउँछ ।
 - ग) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले गेरुवा गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई जनाउँछ ।
 - घ) “आपत्कालीन अवस्था” भन्नाले जन वा धनको क्षति हुन सक्ने प्राकृतिक वा गैरप्राकृतिक प्रकोपको अवस्था सम्भन्नु पर्दछ ।
 - (ङ) “केन्द्र” भन्नाले गेरुवा गाउँपालिकाको आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र सम्भन्नु पर्छ ।
 - (ड) “स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति” भन्नाले गेरुवा गाउँपालिकाको स्थानी यतहमा गठित विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
 - (च) “सरोकारवाला निकाय” भन्नाले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा विपद् व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने वा गर्न सक्ने सरकारी, गैर सरकारी निकायहरू, निजी क्षेत्र र सामुदायिक सङ्घ संस्थालाई सम्भन्नु पर्दछ र सो शब्दले संयुक्त राष्ट्रसंघीय, रेडक्रस अभियान वा अन्य अन्तर्राष्ट्रिय सङ्घ संस्थालाई समेत जनाउँछ ।

परिच्छेद-२: कार्य विधिको उद्देश्य

यस गेरुवा गाउँपालिकाको विपदका कारण हुनसक्ने जनधनको क्षति कम गरी, विपद प्रभावित समुदायको जीवन र जीविकोपार्जन पुनर्स्थापित गरि जनजीवन सामान्य अवस्थामा ल्याउन स्थापना भएको गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको कार्यलाई चुस्त, प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउनु कार्यविधिको मूल उद्देश्य रहेको छ । यस कार्यविधिका विशिष्ट उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्

- (क) गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको क्रियाशीलताको तह निर्धारण गर्ने,
- (ख) गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको सङ्गठनात्मक स्वरूप निर्धारण गर्ने,
- (ग) केन्द्र सञ्चालनका लागि आवश्यक न्यूनतम स्रोत साधनको पहिचान गर्ने,
- (घ) केन्द्रका सम्बद्ध पदाधिकारी तथा कर्मचारीको काम कर्तव्य र अधिकार सुनिश्चित गर्ने,
- (ङ) केन्द्रमा प्राप्त हुने विपदसम्बन्धी सूचना संकलन गर्ने, सूचना अध्यावधिक गर्ने, तथ्यांकलाई आवश्यकता अनुसार खण्डीकरण गर्ने, विश्लेषण तथा सम्प्रेषणको विधि निर्धारण गर्ने, सूचना अभिलेखीकरण गर्ने
- (च) विपदको अवस्थामा गरिने खोज, उद्धार तथा मानवीय सहायताको नेतृत्वसहित समन्वय गर्ने,
- (छ) विपद प्रतिकार्यका लागि आवश्यक पूर्व तयारीलाई चुस्त राख्न जिल्ला, प्रदेशका साथै केन्द्रीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र र सरोकारवाला निकायकाबीच समन्वय गर्ने,
- (ज) विपद प्रतिकार्यमा महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता, सिमान्तकृत समुदायका व्यक्ति र परिवारहरुको पहुँच सुनिश्चित हुने व्यवस्था मिलाउने,
- (झ) विपद खोज, उद्धार र राहत व्यवस्थापनमा गाउँ प्रहरी परिचालन लगायत सबै तहका सुरक्षा निकायसँग समन्वय गर्ने ।

२.१ कार्यविधिको कार्यक्षेत्र

- (क) गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रले मुख्यतः गेरुवा गाउँपालिकाका भित्रको विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्नेछ । साथै केन्द्रले आवश्यकता अनुसार अन्य गाउँपालिका संग विपद व्यपस्थापनका का लागि सहकार्य, समन्वय र सहकार्य गर्ने छ ।
- (ख) विपद व्यपस्थापनका लागि आवश्यक सूचनाहरु तथा तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, खण्डीकरण, विश्लेषण, सम्प्रेषण र नियमित रुपमा तथ्याङ्कको अध्यावधिकीकरण गर्नेछ ।

- (ग) केन्द्रले विपद व्यवस्थापनको चारै चरणमा काम गर्नेछ ।
- (घ) गाउँपालिकामा विपद पूर्वतयारीलाई चुस्त र प्रभावकारी बनाउन स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति, स्थानीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र, प्रदेश विपद व्यवस्थापन समिति, जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति, जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र, जिल्ला विपद प्रतिकार्य केन्द्र, सुरक्षा निकाय र सम्बन्धित सरोकारवालासँग समन्वय गरी पूर्वतयारीको अवस्था, आपतकालीन समयका लागि उपलब्ध मानव संसाधनसमेतको सूची तयार गर्ने र अन्य गाउँपालिका, केन्द्रीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रसँग सूचना आदान प्रदान गरी सबै सरोकारवाला निकाय वा संस्था र समूह, विपदको उच्च जोखिममा रहका समुदायमा आपतकालीन मानवीय सहयोगका लागि समन्वय, सहकार्य, साभेदारी गर्नु केन्द्रको कार्यक्षेत्र अर्न्तगत पर्दछ ।
- (ङ) केन्द्रले आवश्यकता अनुसार विपेश कार्यदल बनाउन सक्नेछ । यस्तो विपेश कार्यदलमा गाउँपालिका स्थित विकाश साभेदार, निजी क्षेत्र, स्वयंसेवी संस्था, नागरिक समाज, विषय विशेषज्ञ र नागरिक अगुवाको प्रतिनिधित्व रहने छ ।
- (च) केन्द्रले गाउँपालिका स्तरिय स्थानीय स्तरिय विपद व्यवस्थापन समितिलाई प्रारम्भिक कारवाही, प्रारम्भिक प्रतिकार्य, पूर्वतयारी, खोज तथा उद्धारमा क्षमता अभिवृद्धी जस्ता क्षेत्रमा विषयगत विज्ञताको आधारमा यथासक्य सल्लाह र सहयोग प्रदान गर्नेछ ।

परिच्छेद ३ : केन्द्रको सञ्चालन

३.१ केन्द्रको क्रियाशीलता

(१) केन्द्र हप्ताको सातै दिन, २४सै घण्टा क्रियाशील रहनेछ, यद्यपी केन्द्रको क्रियाशीलताको स्तर निम्न अवस्थामा उच्चतम रहनेछ :

- (क) गाउँपालिका भित्र विपद्को अवस्थामा जनधनको क्षति भएमा वा जनजीवन असामान्य भई सडकट उत्पन्न भएमा,
- (ख) प्रकोपको घटना हुन सक्ने उच्च सम्भावनाको पूर्वसूचना प्राप्त भएको अवस्थामा ।
- (ग) स्वास्थ्यजन्य महामारी भएको अवस्थामा ।
- (घ) केन्द्रको बैठक विपद्जन्य घटना भएको वा हुनसक्ने जानकारी प्राप्त हुनासाथ केन्द्रमा वस्न सक्नेछ । बैठक केन्द्रको प्रमुखको संयोजनमा वस्नेछ । बैठकको तयारी, निर्णय लेखन लगायतको काम आपतकालीन केन्द्रबाट गरिनेछ ।

३.१.१ केन्द्रको रात्रीकालिन व्यवस्थापन

- (क) कार्यालय समयपछि राति कुनै विपद्को सूचना प्राप्त भएमा सो सूचना गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रका प्रमुख वा दोस्रो जिम्मेवार अधिकृतको मोवाइलमा वा निजहरुको घरको फोनमा जाने व्यवस्था हुनेछ ।
- (ख) विपद् पश्चातको समयमा विपद्को प्रकृति हेरी केन्द्रको सञ्चालन प्रमुख वा एक जना अधिकृतको नेतृत्वमा वा अन्य कर्मचारीसहित २४ घण्टा नै सञ्चालनमा राख्नुपर्नेछ ।
- (ग) काममा रहेको अधिकृतलाई घटना विवरण प्राप्त हुनासाथ केन्द्रलाई उच्चतम स्तर क्रियाशील गराउने अधिकार हुनेछ । केन्द्रलाई तत्काल क्रियाशील गराई परिस्थितिलाई नियन्त्रणमा लिन र आवश्यक समन्वय गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ । यस कार्यमा खटिएको अधिकृतले तत्कालै केन्द्रका प्रमुख र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष र सदस्य सचिवलाई जानकारी गराउने व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।
- (घ) रात्रीकालीन अवस्थामा गरिने कुनै पनि क्रियाकलापमा कार्यरत कर्मचारीको आवश्यकताको विश्लेषण गरि आवश्यकता अनुरूप अतिरिक्त जनशक्ति व्यवस्था गर्नु पर्दछ ।

३.१.२ केन्द्रको भौतिक स्थान

- (क) केन्द्र गाउँपालिका परिसर भित्र रहने व्यवस्था हुनु पर्दछ ।
- (ख) केन्द्रको यथासक्य आफ्नै भवन हुनेछ, छुट्टै भौतिक भवनसम्भव नभएसम्म उपलब्ध भवनमा निर्दिष्ट स्थान तोकिएको छ ।
- (ग) केन्द्र स्थापना भएको भवन भुकम्प प्रतिरोधि तथा अन्य सम्भावित प्रकोप जोखिमबाट सुरक्षित स्थानमा भएको हुनेछ ।
- (घ) केन्द्रको हातामा पर्याप्त सवारी साधन पाकिडको साथै आवत जावतको सहज व्यवस्था हुनु पर्ने छ ।

३.१.३ केन्द्र उच्चतम अवस्थामा क्रियाशील हुँदाको सङ्गठनात्मक संरचना

विपद व्यवस्थापन कार्यकारी समितिले आपतकालीन समयमा गाउँपालिका विपद व्यवस्थापन समितिको मार्गदर्शन अनुरूप आवश्यक निर्णय गर्नेछ । केन्द्रले गाउँपालिका सरकारसँग समन्वय गर्ने, नीतिनिर्माण र आपतकालीन निर्णय गर्न समिति मार्फत् सिफारिस गर्नेछ । स्थानीय सरकारद्वारा गरिएका निर्णयको कार्यान्वयनका लागि केन्द्रले आपतकालीन कार्य सञ्चालन गर्नेछ । केन्द्रले गर्ने कामलाई प्रभावकारी बनाउन यसको विद्यमान सङ्गठन संरचनालाई निम्नानुसार तीन तहमा विभाजन गरिएको छ :

- (क) कार्यकारी समूह (Executive Team),
- (ख) प्राविधिक समूह (Technical Team),
- (ग) कार्य समूह (Supportive Team)

(क) कार्यकारी समूह (Executive Team)

कार्यकारी समूहले विपद प्रतिकार्यको समग्र निर्देशन र नियन्त्रण गर्दछ । यो समूहले गाउँपालिका आपतकालीनकार्यसञ्चालन केन्द्रका प्रमुखको अधिकार क्षेत्रभन्दा माथिका विषयमा आवश्यक नीति, रणनीति तय गरी

कार्यकारी समितिमार्फत निर्णयार्थ स्थानिय सरकारसमक्ष पेश गर्नेछ । यसका साथै सरकारको निर्णयबमोजिम विपद प्रतिकार्यमा कार्य गर्ने सबै निकायहरूसँग समन्वय गर्ने काम गर्नेछ ।

कार्यकारी समूहमा निम्न पदाधिकारीहरू रहनेछन् :-

- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
- प्रशासन शाखा प्रमुख
- सूचना प्रविधि अधिकृत
- स्वास्थ्य शाखाका प्रमुख
- आपत्कालीन कार्य संचालन केन्द्रका प्रमुख
- विपद सम्पर्क व्यक्ति
- स्थानीय विपद व्यवस्थापन समितिका सदस्य-सचिव
- सूचना अधिकारी

(ख) प्राविधिक समूह (Technical Team)

प्राविधिक समूहमा सम्बन्धित विषयका विशेषज्ञ रहने छन् । यो समूहको प्रमुख जिम्मेवारी आवश्यक विषयगत जानकारी, प्राप्त तथ्याङ्कहरूको विश्लेषणका आधारमा आवश्यकिय प्राविधिक सुझाव उपब्ध गराउनु हुनेछ ।

(ग) कार्य समूह

- कार्यगत समूहको नेतृत्व प्रदेश आपत्कालीन कार्यसंचालन केन्द्रका प्रमुखले गर्नेछन् । विपदको प्रकृतिका आधारमा सहायक कार्यसमूहको व्यवस्था गर्न सकिनेछ । यस अवस्थामा कार्यरत कर्मचारीको जिम्मेवारी र सङ्ख्यामा हेरफेर हुनसक्नेछ । केन्द्रमा रहेको कार्यगत समूहले विपद प्रतिकार्यलाई समन्वयात्मक रूपमा संचालनको सुनिश्चिता गर्नुपर्नेछ । उनीहरूको प्रमुख जिम्मेवारी निम्नबमोजिम हुनेछ, पूर्वचेतावनी दिने,
- प्रतिकार्यका सन्दर्भमा प्राथमिकता प्राप्त कार्यको पहिचान गर्ने,
- उपयुक्त नियन्त्रण तथा सहयोगी निकायको विपद प्रतिकार्यमा उपस्थिति सुनिश्चित गर्ने,
- घटनास्थलमा संलग्न निकायको पहिचान गर्ने र उनीहरूसँग भएको प्रतिकार्य क्षमताको अनुगमन गरी सोअनुसार काम भए-नभएको सुनिश्चित गर्ने,
- कार्यकारी समूहबाट प्राप्त निर्णय र निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
- घटनास्थलमा कार्यरत व्यवस्थापकलाई आवश्यक निर्देशन दिने ,
- विपदको खतरा टरेपछि पूर्वचेतावनी निष्क्रिय पार्ने वा क्रमिकरूपमले घटाउदै जाने ।

३.२ केन्द्र क्रियाशील रहने चरणहरू

केन्द्र विपद् व्यवस्थापनका चारै चरणमा सक्रिय रहने छ । यी सबैचरणमा गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रले कुनै न कुनै रूपमा आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्नेछ ।

(क) पूर्वतयारी :

विपद्बाट हुने सम्भावित क्षति कम गराउन, विपद्को समयमा प्रभावित हनु सक्ने समुदायलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्न, मानवीय तथा आर्थिक क्षति कम गर्ने उपाय अपनाउन र आपतकालीन अवस्थामा प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन तयार गरिने पूर्वयोजना, सामग्रीको भण्डारण, खोज तथा उद्धारसम्बन्धी सामग्रीको व्यवस्था, मानवसंसाधनको क्षमता अभिवृद्धिजस्ता, स्वयं सेवक दस्ताको तालिम, समुदायमास्तरमा निरन्तर सचेतिकरण गर्ने कार्यलाई विपद् पूर्वतयारी भनिन्छ । यस चरणमा केन्द्रले आधिकारिक निकायबाट सम्भावित विपद्का घटनाबारे प्राप्त हुने पूर्वचेतावलीलाई आम समुदायसम्म प्रवाह गर्ने र विपद्को सम्भावना न्यून हुँदै गएमा पूर्वचेतावलीलाई फिर्ता लिएर तत्सम्बन्धि सूचना सम्प्रेषण गर्ने कार्यमा केन्द्रको भूमिका रहनेछ ।

(ख) प्रतिकार्य :

विपद्को समयमा प्रभावित क्षेत्रमा तत्काल आवश्यक उद्धार सामग्री र प्राथमिक उपचारका साधनसहित उद्धारकर्ताहरू परिचालन गरिन्छ । त्यसैगरी प्रभावित तथा विस्थापितका लागि आपतकालीन राहत-सामग्रीहरू उपलब्ध गराईन्छ । प्रथम उद्धारकर्ताका रूपमा गाउँपालिकाका सुरक्षा निकायलाई परिचालन गरिनेछ । त्यसैगरी प्रदेश र संघिय सरकार र तिनका निकायहरूसंग नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी बल, अग्नि नियन्त्रकहरू र एम्बुलेन्स सेवा परिचालित हुनेछन् । विपद्को प्रकृति, जटिलता र अवस्थालाई दृष्टिगत गरि नेपाल रेडक्रस सोसाइटी वा रेडक्रस अभियानका सदस्यहरू, राष्ट्रसङ्घीय निकायहरू, सङ्घीय निकाय, गाउँपालिका, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, स्थानीय तह, अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूको समेत साधन तथा स्रोत परिचलान गराउने व्यवस्था गाउँपालिकाले गर्नेछ । यसरी विपद् प्रभावित समुदायको लागि प्रदान गरिने आपतकालीन सहयोगलाई नै प्रतिकार्य भनिन्छ र मानवीय सहयोग परिचालन गर्ने यो कार्य विपद् व्यवस्थापनको दोस्रो र महत्वपूर्ण चरण हो । यस चरणमा केन्द्रको सबैभन्दा महत्वपूर्ण भूमिका रहनेछ र त्यसका लागि सूचना व्यवस्थापन र समन्वयमा प्रभावकारी कार्य गर्नु पर्ने हुन्छ ।

(ग) पुनर्लाभ :

विपद् प्रभावित समुदायको जनजीवन समान्य बनाएर जीविकोपार्जनलगायत अत्यावश्यक सेवाको पुर्नस्थापना गर्नु नै पुनर्लाभको चरण हो । यस चरणमा विपद्को प्रभाव सामान्य हुँदै गएको हुन्छ तापनि

गरिब र सीमान्तकृत समुदायले आफ्नो दैनिक जीवनयापन र सुरक्षित बसोबासको लागि लगानी गर्न सक्ने अवस्था स्थापित भइसकेको हुँदैन । विपद प्रभावित न्यून आयस्रोत भएका वा आयस्रोत गुमाएर विकल्पको पहिचान गर्न असमर्थ रहेका नागरिकलाई स्वआर्जन गर्ने वातावरण तयार गरी सहयोग उपलब्ध गराउने चरणलाई नै पुनर्लाभ भनिन्छ । यसप्रकारको सेवा सरकारका विभिन्न निकाय, गैरसरकारी संस्था, निजि क्षेत्र, नागरिक समाज, स्वयंसेवी संस्था आदिले सरकारको स्वीकृति लिएर सञ्चालन गर्नुपर्दछ । विपद पश्चात पुर्नलाभको प्रकृया बहुआयामिक र बहुक्षेत्रियहुने हुँदा सरकारको नेतृत्वमा क्रमिकरूपमा विपद पश्चातको आवश्यकता विश्लेषण गरि विपद पश्चातको पुर्नलाभका कार्यक्रमहरु र तिनको व्यवस्थापनको संरचना वन्नु वाञ्छनिय हुन्छ ।

(घ) न्यूनीकरण :

विपदबाट हुनसक्ने क्षति कम गर्न वा विपदको प्रभाव कम गर्न गरिने उपाय नै जोखिम न्यूनीकरण हो । पूर्वतयारी, पूर्वचेतावनी प्रणालीको विकास, विपदको जोखिम सामना गर्ने क्षमता भएका संरचनाको निर्माण जोखिम न्यूनीकरणका केही उदाहरण हुन् । विपद जोखिम न्यूनीकरणका कार्यहरुलाई प्राथमिकिकरण गर्न गाउँपालिका सरकारले विपेशगरि स्थानीय जोखिमलाई विभिन्नतहमा र सूक्ष्मरूपमा बुझेर जाखिम न्यूनीकरण गर्न जरुरी हुन्छ । जाखिम न्यूनीकरणका उपायहरुमा विभिन्न कार्यहरु गर्नु पर्दछ जस्तै जोखिम लेखाजोखा, पूर्व चेतावनी प्रणाली, भवन निर्माण संहिताको कार्यान्वयन, विपद सुचना व्यवस्थापन प्रणाली, अनुसन्धान, सुरक्षाका उपायहरु, सिपयूक्त जनशक्तिको निर्माण र परिचालन आदी ।

विपद प्रतिकार्यको तयारी

विपद प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन विभिन्न निकायहरूसँग उपलब्ध स्रोत र साधनलाई समन्वयत्मकरूपमा परिचालन गर्नु पर्ने हुन्छ । विपदको प्रकृति, आकार र क्षतिको स्तरको आधारमा प्रतिकार्यको तह र मात्रा पनि फरक-फरक हुनसक्छ । त्यसैले गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रले निर्वाह गर्ने भूमिकामा पनि भिन्नता हुन सक्छ । यद्यपि, केन्द्रले विपद प्रतिकार्यका लागि निम्न तीन प्रकारका व्यवस्थापकीय पक्षमा ध्यान दिनु जरुरी हुन्छ ।

(क) समन्वय (Coordination)

प्रभावकारी प्रतिकार्यका लागि सरोकारवाला निकायसंग योजनाबद्धरूपमा उपलब्ध श्रोतको उच्चतम सदूपयोग र परिचालन गर्ने, आवधिक सुचनाको आदन प्रदानगर्ने कार्यलाई समन्वय भनिन्छ । विपद प्रतिकार्यमा प्रभावकारी समन्वय गर्नु गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको प्रमुख कार्य हो । यसअन्तर्गत निम्न कार्यहरु पर्छन् :

१. विपद प्रतिकार्यमा प्रभावकारी नियन्त्रण स्थापित गर्नु
२. प्रतिकार्यका क्रियाकलाप लक्षित क्षेत्र र वर्गहरुसम्म पुगिरहेको कुराको सुनिश्चित गर्नु, दोहोरोपन हुन नदिन निरन्तर समन्वय गर्नु ।
३. विपदको प्रकृति र अवस्थाका अनुसार आवश्यक स्रोत साधनको प्राप्ति र वितरणलाई व्यवस्थित गर्न सबै सरोकारवालासँग नियमित सम्पर्क र छलफल गर्नु,
४. विपदको प्रतिकार्यमा अत्यावश्यक सञ्चार सम्पर्क र सुचनाको आदान प्रदानको अवस्थाको सुनिश्चिता गर्नु
५. समस्या उत्पन्न भएमा त्यस्ता समस्या समाधानका उपाय पहिल्याउन सरोकारवालासँग सल्लाह र सुझाव लिएर तत्काल आवश्यक निर्णय गरी प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउनु ।

(ख) निर्देशन (Command)

कुनै निकायले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यको सिलसिलामा सोही निकायको माथिल्लो पदाधिकारीले आफू मातहतका पदाधिकारीलाई निर्धारित कार्यसम्पादन गर्न वा नगर्न दिएको आदेशलाई निर्देशन भनिन्छ । नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी वा सशस्त्र प्रहरी बलले आ-आफ्नो निर्देशनको संरचना (Command Structure) बमोजिम दिने आदेशलाई यसको उदाहरण मान्न सकिन्छ । स्थानिय विपद व्यवस्थापन समितिको निर्देशन र मार्गदर्शनमा केन्द्रले प्रतिकार्यको प्रभावकारिताकालागि निर्देशन जारी गर्न सक्नेछ ।

(ग) नियन्त्रण (Control)

विपदको समयमा गरिने प्रतिकार्यसम्बन्धी समग्र क्रियाकलापलाई दिशानिर्देश गर्ने कार्यलाई नियन्त्रण भनिन्छ । विपदको समयमा गरिने प्रतिकार्यको नियन्त्रण गर्ने अधिकार कानुनद्वारा वा विपद पूर्वतयारी योजनाद्वारा एक निश्चित निकाय वा व्यक्तिलाई प्रदान गर्नुपर्छ । जसबाट परिस्थितिजन्य आवश्यकताका आधारमा सबै निकायहरूको स्रोत र साधनलाई एकत्रितरूपमा परिचालन गरिन्छ । गाउँपालिका भित्र विपद प्रतिकार्यको सम्पूर्ण जिम्मेवारी र नियन्त्रणको आधिकार गाउँपालिका स्तरिय विपद व्यवस्थापन समितिको हुने छ ।

विपद प्रतिकार्यमा निवाह गर्नु पर्ने महत्वपूर्ण भूमिका**(क) नियन्त्रणकारी निकाय :**

विपदको अवस्थामा गरिने प्रतिकार्यलाई नियमित र प्रभावकारी बनाउन निश्चित कार्यप्रक्रिया अपनाउन र आवश्यक नियन्त्रण गर्ने जिम्मेवारी प्राप्त निकायलाई नियन्त्रणकारी निकाय भनिन्छ । विपदको अवस्था तथा परिस्थितिका आधारमा प्रतिकार्यको चरणमा नियन्त्रणकारी निकायको भूमिका वा उपस्थितिमा आवश्यक परिवर्तन पनि हुनसक्छ । ठूलो विपद परेको अवस्थामा सुरुमा विशिष्ट प्रकारको उद्धारका लागि कुनै एक निकायले नियन्त्रणमा लिएको क्षेत्र, अवस्था सामान्यकरण हुदै गएमा अर्को निकायलाई हस्तान्तरण गरिनु यसको एक उदाहरण हो ।

(ख) सहयोगी निकाय :

विपद प्रतिकार्यमा नियन्त्रणकारी निकाय र अन्य सरोकारवालालाई आवश्यक सेवा, सामग्री तथा जनशक्ति उपलब्ध गराएर सहयोग गर्ने कार्यालय वा संस्थालाई सहयोगी निकाय भनिन्छ । सहयोगी निकायलाई प्रतिकार्यमा प्रत्यक्ष रूपमा काम गर्ने निकायको पूरक पनि मान्न सकिन्छ । विपदको अवस्थामा सहयोगी निकायले निम्न निकायलाई सहयोग प्रदान गर्दछ:-

- विपद व्यवस्थापन कार्यकारी समिति,
- स्थानीय विपद व्यवस्थापन समिति
- सरकारले प्रतिकार्यका लागि तोकेको कुनै पनि निकाय,
- विपद प्रभावित व्यक्ति, परिवार र समुदाय ।

विपद प्रतिकार्यमा विभिन्न निकायको भूमिका**(क) गाउँपालिकाको भूमिका**

विपदको अवस्थामा **गाउँपालिकाले** नियन्त्रणकारी भूमिका निर्वाह गर्छ । **गाउँपालिका** अन्तर्गत स्थापित गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र **(LEOC)** ले आवश्यक समन्वय र सूचना व्यवस्थापनको काम गर्नेछ । जिल्ला तहको समन्वय र सूचना व्यवस्थापन प्रमुख जिल्ला अधिकारीको नेतृत्वमा जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र **(DEOC)** ले गर्नेछ । प्रदेश तहको समन्वय र सूचना व्यवस्थापन पत्रादेशिक आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र **(PEOC)** ले गर्नेछ । गाउँप्रमुखले जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको नेतृत्व गर्दै निम्न जिम्मेवारी बहन गर्नु पर्नेछ :-

- नियन्त्रणकारी निकायका रूपमा स्थानिय सरकारको तर्फबाट आवश्यक नेतृत्व लिने र दिशानिर्देश गर्ने,
- विपद प्रतिकार्यको सन्दर्भमा प्रभावकारी समन्वय गर्ने ।

(ख) नेपाली सेना

१. प्राथमिक जिम्मेवारी (Primary role)

नेपाली सेनाले केन्द्र सरकारको प्रतिनिधिको रूपमा स्थानिय सरकारबाट हुने समन्वयलाई समेत दृष्टिगत गरी विपद प्रतिकार्यमा निम्नबमोजिम प्राथमिक जिम्मेवारी बहन गर्नेछ :

- विपद प्रभावितको खोज तथा उद्धार
- विस्थापित नागरिकको सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण (Evacuation)
- प्राथमिक स्वास्थ्य उपचार

२. द्वितीय जिम्मेवारी (Secondary role)

नेपाली सेनाले विपद प्रतिकार्यमा द्वितीय जिम्मेवारीको रूपमा निम्न कार्य गर्नेछ :

- अत्यावश्यक वस्तु आपूर्तिको लागि आवश्यक पर्ने र अवरुद्ध भएको मार्ग खुलाउने र यातायात संचालनको सुनिश्चितता गर्ने,
- हवाई यातायात सञ्चालन गराउने,
- विस्थापितका लागि शिविरहरूको स्थापना (IDP Camp) गर्ने ।

नेपाली सेनाले उल्लिखित कार्य गर्दा गाउँपालिका, र आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रसँग सम्पर्क समन्वय गर्नु पर्दछ भने स्थानिय तहमा गाउँप्रमुखको अनुरोधमा मात्र काम गर्नु पर्दछ ।

(ग) नेपाल प्रहरी

नेपाल प्रहरीको सञ्जाल गाउँ-गाउँसम्म विस्तार भएका कारण यसले विपदका समयमा पहिलो सहयोगीको रूपमा काम गर्न सक्छ । विपदका समयमा यसले निर्वाह गर्ने भूमिका निम्नबमोजिम हुनेछ :

- शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने ।
- खोज तथा उद्धार कार्यमा सहभागी हुने ।
- प्रभावित व्यक्तिलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्न मद्दत गर्ने ।

- विस्थापितका लागि शिविरको बन्दोबस्त मिलाउने ।
- विपद प्रभावित क्षेत्रमा नियन्त्रण कायम राख्ने ।
- विपदका दौरान यौनजन्य वा मानक वेचविखनजस्ता अपराधिक क्रियाकलाप रोक्न

(घ) सशस्त्र प्रहरी बल

विपद प्रतिकार्यमा सशस्त्र प्रहरी बलले निम्न भूमिका निर्वाह गर्नेछ :

- खोज तथा उद्धार कार्यमा संलग्न हुने ।
- केन्द्र सरकारको निर्देशनमा शान्ति सुरक्षा कायम गर्न नेपाल प्रहरीलाई सहयोग गर्ने ।
- प्रभावित व्यक्तिलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गराउने ।
- विस्थापितका लागि शिविर स्थापनामा सहयोग गर्ने ।

(ङ) गाउँ प्रहरी

विपद प्रतिकार्यमा गाउँपालिका प्रहरीले निम्न भूमिका निर्वाह गर्नेछ :-

- खोज तथा उद्धार कार्यमा संलग्न हुने ।
- स्थानीय सरकारको निर्देशनमा शान्ति सुरक्षा कायम गर्न नेपाल प्रहरीलाई सहयोग गर्ने ।
- प्रभावित व्यक्तिलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गराउने ।
- विस्थापितका लागि शिविर स्थापनामा सहयोग गर्ने ।
- सङ्घीय सुरक्षा निकायलाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।

(घ) वारुणयन्त्र सेवा

वारुणयन्त्र सेवाको परिचालन सम्बन्धित स्थानीय तह र सुरक्षा निकायबाट हुनेछ । आगलागीको सूचना प्राप्त भएमा गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रलाई सम्पर्कविन्दु मानेर समन्वय गरी वारुणयन्त्र परिचालन गर्नु पर्दछ ।

(ङ) समुदाय र सामुदायिक स्वयंसेवक

गाउँपालिकाका विभिन्न तहमा समुदायमा आधारित विपद व्यवस्थापन समितिहरू गठन भएर सञ्चालनमा रहेका छन् । सामुदायिक समितिसँग न्यूनतम उपकरणसहित खोज तथा उद्धार र प्राथमिक उपचार कार्यदलहरू रहेका छन् । केन्द्रले त्यस्ता समितिहरूको सूची, सम्पर्क ठेगानासहितको विवरण तयार गरी राख्नुपर्नेछ र विपदका समयमा उपयुक्तता हेरी त्यस्ता समुदाय र स्वयंसेवकको सेवा लिने व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

३.३ केन्द्रका आधारभूत कार्य

गाउँपालिका आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र सबै दिन २४सै घण्टा सञ्चालनमा रहनेछ । यसले देहाय बमोजिमको कार्य गर्नेछ :

- (क) गाउँपालिका तहका विपदसम्बन्धी सूचना सङ्कलन, प्रशोधन, विश्लेषण, खण्डीकरण, अद्यावधिकरण र सम्प्रेषण गर्ने,
- (ख) विपदका कारण प्रभावित व्यक्तिको विवरणलाई लैङ्गिक तथा समावशी दृष्टिकोणबाट खण्डीकृत गरी विश्लेषणात्मक विवरण तयार गर्ने । यस्तो तथ्याङ्कलाई भौगोलिक, प्राकृतिक, मानवीय, सामाजिक, भौतिक, वित्तीय क्षेत्रमा परेको प्रभाव वा अवस्था स्पष्ट हुनेगरी विस्तृत रूपको ढाँचा तयार गरी अभिलेखीकरण गर्ने र जिल्ला, प्रदेशिक र राष्ट्रिय केन्द्रमा पठाउने,
- (ग) केन्द्र विपदको घटना र क्षतिको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा सम्प्रेषण गर्ने आधिकारिक निकाय भएकोले विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यकोविवरण नियमित रूपमा सावर्जनिक गर्नुपर्दछ ।
- (घ) स्थानीय तह र स्थानीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र, जिल्ला विपद व्यवस्थापन समिति र जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र, प्रदेश विपद व्यवस्थापन समिति र प्रदेश आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र र केन्द्रीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रका साथै सम्बन्धित सरोकारवालाबीच समन्वय गरी विपद पूर्वतयारी, खोज, उद्धार तथा राहतको व्यवस्थापनमा समन्वय गर्ने,
- (ङ) विपद पूर्वतयारी र प्रतिकार्यसम्बन्धी गाउँपालिका विपद व्यवस्थापन समिति, कार्यकारी समिति र गाउँपालिकाको निर्णयहरूको कार्यान्वयन गर्ने,
- (च) विपद प्रतिकार्यका लागि प्रतिकार्यमा संलग्न गाउँपालिका तहका सुरक्षा निकाय, प्रदेश, जिल्ला, स्थानीय तहको सुरक्षा निकाय र समुदायमा आधारित कार्यदलहरूसँग समन्वय गर्ने,

- (छ) स्थानिय तहमा मानवीय सहायतासम्बन्धी कार्यको लागि नेतृत्व तथा समन्वय गर्ने निकायका रूपमा कार्य गर्ने,
- (ज) गाउँपालिका सरकारका सबै निकायहरू, गाउँपालिकामा कार्यरत अन्य निकाय वा मानवीय सहायताप्रदायक संस्था, स्थानीय तह, विश्वविद्यालय, अनुसन्धान र तालिम प्रदायक संस्था निजी क्षेत्रका प्रतिष्ठानहरूको विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा आवश्यक सहयोग गर्ने र त्यस्ता योजनाको सूची तयार गरी अभिलेख राख्ने ।
- (झ) गाउँपालिका तहका सरकारी निकाय, सावर्जनिक निकाय तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट सञ्चालन गरिने विषयगत क्षेत्र (Cluster) हरूको जिम्मेवारी पूरा गर्न तथा विषयगत क्षेत्रलाई क्रियाशील बनाउन समन्वय गर्ने,
- (ञ) विभिन्न तहबीच विपद पूर्वसूचना प्रणालीको प्रभावकारी कार्यान्वयनका निमित्त आवश्यक समन्वय र सहजिकरण गर्ने,
- (ट) विपद र विपद्का कारण उत्पन्न हुने तत्कालीन जोखिमबारे सम्बन्धित समुदाय र वडातहलाई सूचना दिने वा कार्यकारी समितिको निर्णयबाट पूर्वचेतावनी जारी गर्ने, जोखिम कम भएमा प्रवाह भएको पूर्वचेतावनी आवश्यकता अनुसार एकै पटक वा क्रमिकरूपमा फिर्ता वा घटाउने,
- (ठ) विपदका कारण प्रभावित स्थानको विस्तृत सूचना, क्षतिको विवरण सङ्कलन र विश्लेषणका माध्यमबाट मानवीय सहयोग परिचालनको अवस्था पहिचान गरी उच्च प्रभावित क्षेत्रमा थप सहयोगको आवश्यकता देखिएमा सम्बन्धित विषयगत क्षेत्र (Cluster) लाई जानकारी गराई थप मानवीय सहयोग परिचालनका लागि समन्वय र सहकार्य गर्ने,
- (ड) राहत तथा उद्धार सामग्रीहरू, जसमा महामारी नियन्त्रण र उपचार सम्बन्धी सामग्री पनि पर्दछन्, को अभिलेख तयार गरी नियमित रूपमा अद्यावधिक गर्ने, केन्द्रको क्रियाशीलता अनुसार विपद व्यवस्थापन समिति र कार्यकारी समितिका विशेष कार्यहरू सम्पादन गर्न सहयोग गर्ने । साथै राहत तथा उद्धार सामग्रीहरूको सिध्द परिचालनका लागि सामग्री भण्डारण केन्द्रहरूको विकेन्द्रीकरणको लागि समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
- (ढ) आपतकालीन प्रतिकार्यका लागि गाउँपालिकाका विभिन्न स्थानमा स्थापना भएका भण्डारहरूको प्रभावकारी सञ्चालनका लागि सरोकारवाला निकायबीच समन्वय गर्ने र सङ्घीय सरकारबाट स्थापित भण्डारको व्यवस्थापन र सञ्चालनमा आवश्यक सहयोग गर्ने ।

- (ग) सङ्घीय सरकारले आपतकालीन अवस्था घोषणा गरेको अवस्थामा सङ्घीय सरकार वा केन्द्रीय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको मार्गदर्शन र विपद व्यवस्थापन समितिको निर्णयबमोजिम आवश्यक कार्य गर्ने । प्रदेश सरकारले आपतकालीन अवस्था घोषणा गरेको अवस्थामा प्रदेश सरकार वा प्रदेश आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको मार्गदर्शन र विपद व्यवस्थापन समितिको निर्णयबमोजिम आवश्यक कार्य गर्ने
- (त) शीघ्र पुनर्लाभका क्रियाकलापहरू कार्यान्वयनका लागि सरोकारवाला निकायबीच समन्वय गर्ने,
- (थ) गाउँपालिका तहको विपदको वार्षिक प्रतिवेदन तयारी र प्रकाशन गर्न कार्यकारी समितिलाई तथ्याङ्क र जोखिमको लेखाजोखा र विश्लेषण गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने,
- (द) गाउँपालिकाभित्रका वडा र सामुदायिक स्तरमा स्थापित आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र, जिल्लामा स्थापित जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र र प्रदेशमा स्थापित प्रदेशमा आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र बीच सञ्जाल निर्माण गरी सूचना व्यवस्थापन, पूर्वसूचना प्रणाली, आपतकालीन उद्धार र मानवीय सहयोगलाई समन्वयात्मक रूपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने कार्य गर्ने,
- (ध) महत्वपूर्ण सावर्जनिक स्थानमा विपदसम्बन्धी सूचना, जानकारीमूलक सामग्री र पूर्वचेतावनी दिन सकिने विद्युतीय बोर्ड स्थापना गरी सचेतना अभिवृद्धिका कार्यमा समन्वय गर्ने ।
- (न) सङ्घीय सरकारबाट तयार मार्गदर्शन बमोजिम विपदको प्रभाव र क्षतिको प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा **(Initial Rapid Assessment)** र आवश्यकताअनुरूप बहुक्षेत्रगत द्रुत लेखाजोखा **(Multi-sectoral Initial Rapid Assessment)** को तयारी र विपद प्रतिकार्यमा भएका कमीकमजोरी हटाएर प्रभावकारी मानवीय सहयोग परिचालनका लागि सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रलाई सघाउने,
- (प) विपदपछिको पुनर्स्थापना र पुनर्निर्माणको पहिचानका लागि आवश्यकता, प्रभाव र क्षतिको विस्तृत लेखाजोखा गर्न विपद व्यवस्थापन समिति र कार्यकारी समितिको निर्णयअनुरूप समन्वय गर्ने,
- (फ) ठूलो विपद परी गाउँपालिका विपद व्यवस्थापन समितिले केन्द्र सरकार वा प्रदेश सरकारसँग सहयोग माग गर्नु पर्ने भएमा त्यसको यथार्थ विवरण तयार गरि तत्कालीन सूचनाको लेखाजोखा गरी वास्तविक विवरण प्रस्तुत गर्ने,

- (ब) ठूलो विपदको अवस्थामा सङ्घीय सरकारबाट भएका निर्णयअनुसार राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय खोज तथा उद्धार समूहहरूलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउने,
- (भ) यस कार्यविधिले निर्धारण गरेको र अनुसूची व्यवस्था भएमोजिम पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकारअनुरूप कार्य सम्पादन गर्न सहयोग गर्ने ।

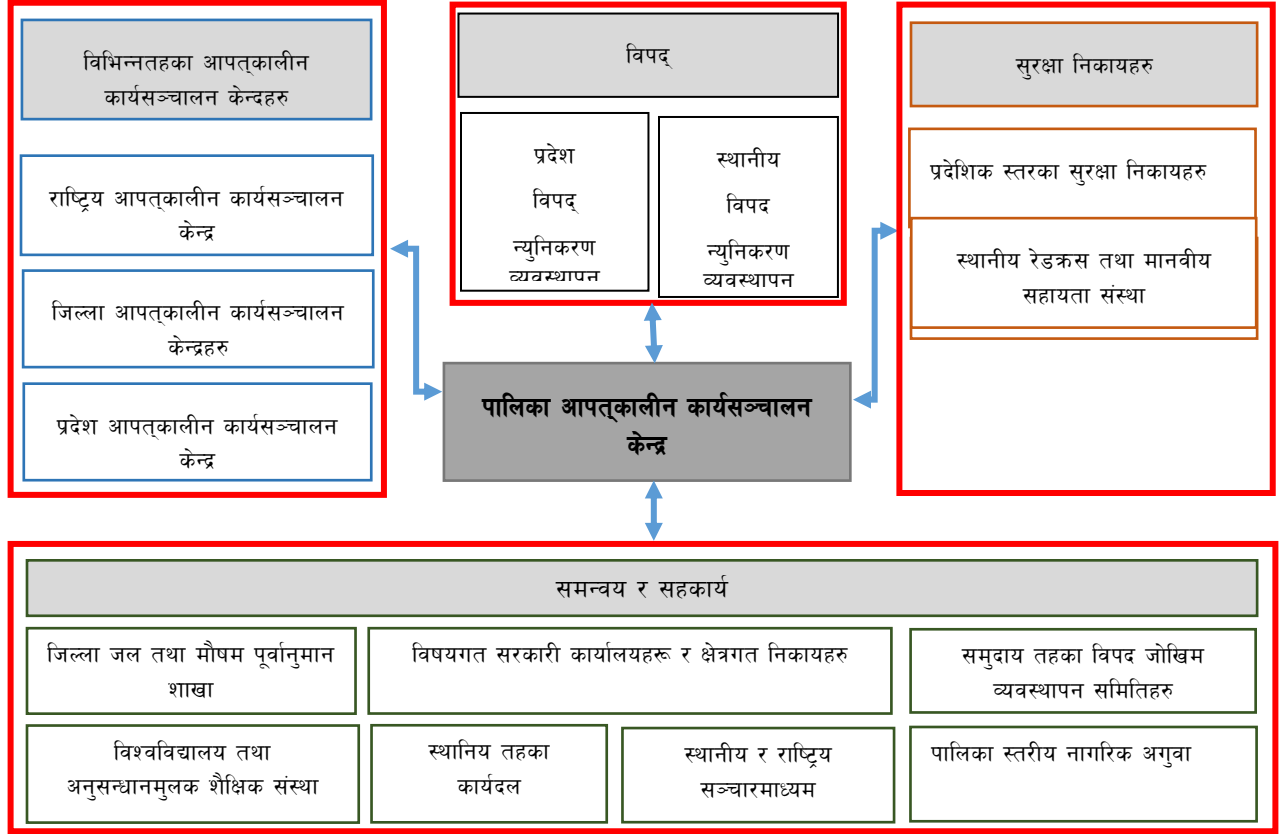
परिच्छेद ४ : केन्द्रको सूचना प्रणाली र समन्वय

४.१ विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको प्रयोग

केन्द्रले विपद् प्रतिकार्य तथा पूर्णलाभका कार्यलाई पारदर्शी, जिम्मेवारयुक्त र प्रभावकारी बनाउन सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको उपभोग गर्नेछ। उक्त कार्यका लागि www.bipad.gov.np & <https://bipadportal.gov.np/> वेब पोर्टललाई केन्द्रले प्रयोग गर्नेछ। उक्त दुवै पोर्टलमा प्रविधि अधिकृतमार्फत तथ्यांकलाई प्रविष्ट गर्ने र तथ्यांक विश्लेषणका आधारमा प्राप्त प्रयोग गरि सरोकारवाला सवैलाई शुसुचित गराईने छ।

४.२ सूचना तथा सञ्चार व्यवस्थापन

(क) केन्द्रले प्राप्त गरेका विपद्सम्बन्धी सूचना तोकिए बमोजिमको सूचना प्रणालीमा राखी अभिलेखीकरण गर्नुपर्नेछ। प्राप्त सूचनालाई पूनपरिक्षण र विश्लेषण गरि आवश्यकता अनुसार जिल्ला प्रशासन कार्यालय र प्रदेश र संघीय कार्यालयहरु, संयुक्तराष्ट्रसंघका निकायहरु र विकास साभेदारहरुलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ। उक्तकार्यका लागि नम्बरको hotline अथवा प्रदेश सरकारले २४सै घण्टा सूचना र संचार व्यवस्थान गर्ने गरि तोकिएको फोन नं प्रयोग गरिनेछ र केन्द्रले सम्पर्क गर्ने महत्वपूर्ण नम्बरहरु सवैले देखिने गरि सूचना पाटी व्यवस्थापन गरिनेछ। प्रदेशको हटलाइन नम्बरलाई वडा कार्यालय र टोलमा, सरकारी कार्यालयहरुमा, चोक चोकमा यसको प्रचार प्रसार गरि विपद्को समयमा सम्पर्क गर्ने गरि प्रसार गर्नुपर्दछ। गर्ने गर्नुपर्दछ। केन्द्रको सूचना र सञ्चार व्यवस्था तपशिल बमोजिम हुनेछ।

(ख) सूचना प्रवाहका लागि देहायका अभिलेख समावेश हुनेछन् :

- (१) विपद्को सङ्कटासन्नता, जोखिम र क्षमताको विवरण,
- (२) विपद् पश्चात् मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, सांस्कृतिक क्षतिको विवरण,
- (३) कार्यक्षेत्रमा भएका महत्वपूर्ण पूर्वाधारहरू तथा विपद्का समयमा परिचालन हुने सेवाको विवरण,
- (४) आपत्कालीन समयमा आवश्यक पर्ने बन्दोवस्ती तथा यातायातका वैकल्पिक मार्गहरूको विवरण,
- (५) प्रतिकार्यमा प्रयोग हुने मानव संसधान र भौतिक सामग्रीको सूची,
- (६) सञ्चार सुविधाहरूको उपलब्धता र विस्तृत विवरण,
- (७) विपद् प्रतिकार्यका लागि तोकिएका सम्पर्क व्यक्तिहरूको सम्पर्क नम्बर ।

- (८) प्राप्त सूचनाको प्रयोग प्राथमिकताका आधारमा गर्ने,
- (९) परिस्थिति प्रतिवेदन (Situation report) का माध्यमबाट सरोकारवालाहरूलाई अद्यावधिक सूचना उपलब्ध गराउने ।

४.३ सञ्चार संयन्त्र सम्बन्धमा

केन्द्रले आपतकालीन समयमा सूचना प्रवाह गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछ । सूचना सङ्कलनको मुख्य स्रोत वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति, टोल विकास समिति, क्लव, आमासमूह, एफ.एम. रेडियो, पत्रपत्रिका, सुरक्षा निकाय, रेडक्रसका शाखा उपशाखा, सञ्चारकर्मी र समुदाय हुनेछन् । यसका लागि भीएचएफ रेडियो वा टोल फ्री नम्बर प्रयोग गर्न सक्नेछ । जसको विवरण अनुसूचीमा उल्लेख गरिएको छ । विपद्को वेलामा सूचनाको प्राथमिकता निम्नानुसार हुनेछ ।

सूचनाको प्राथमिकता

प्राथमिकता क्रम	विपद्को अवस्था	सूचना प्रवाहको समयसीमा(बढीमा)
१	जीवन खतरामा परेको छ र तत्कालै उद्धार गर्नु आवश्यक छ	१० मिनेट
२	जीवन खतरामा पर्ने सम्भावना छ र शीघ्र उद्धार गर्नु जरुरी छ	२० मिनेट
३	विपद्को प्रभाव उच्च छ र समयमै प्रतिकार्य गर्नु जरुरी छ	३० मिनेट
४	विपद्का दैनिक घटना विवरणहरू	१२ घण्टा

द्रष्टव्य : प्राथमिकता क्रम १ उच्च र ४ न्यून

४.४ प्रतिवेदन सम्बन्धमा

कार्यक्षेत्रबाट प्राप्त विपद्सम्बन्धी सूचना, तथ्याङ्क, विपद्को अवस्था, प्रतिकार्यका लागि भएका काम र क्षेत्रगत निकायहरू र सरोकारवाला निकायहरू बीच भएका समन्वयका साथै स्रोत परिचालनजस्ता विषयलाई समेटेर केन्द्रले प्रतिवेदन तयार गरि जिल्ला र प्रादेशिक आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण/राष्ट्रिय आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र र संघिय सरकारको गृह मन्त्रालय र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय तथा गाउँपालिका मातहतका विभाग र शाखाहरूमा उपलब्ध गराउन आवश्यक हुन्छ ।

४.५ विपद् लेखाजोखा

विपद्को प्रभावकारी प्रतिकार्य र पूर्णलाभका लागि केन्द्रमार्फत् विभिन्न निकायले घटनाबाट भएको मानवीय, भौतिक तथा संरचनागत क्षतिको बारेमा लेखाजोखा गरिनेछ । यसका लागि केन्द्रले जिल्ला

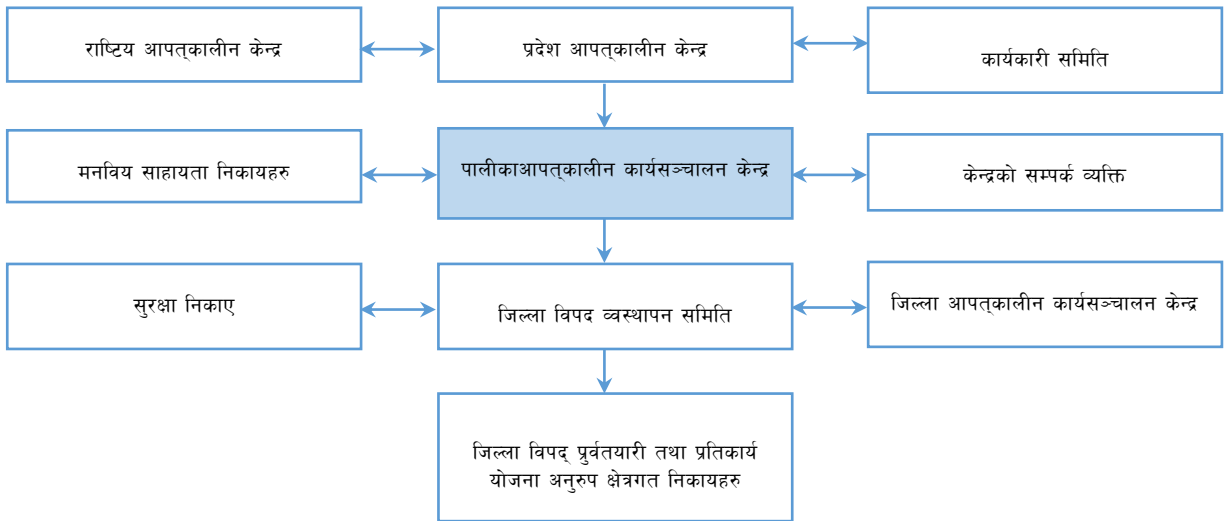
विपद् व्यवस्थापन समिति, जिल्ला रेडक्रस र सुरक्षा निकायहरू र सरोकारवाला निकायसँग समन्वय गरि तत्काल क्षतिको लेखाजोखा गरी प्रतिवेदन तयार गरि विपद् प्रतिकार्यका गतिविधिहरू संचालनको वातावरण तैयार गर्नेछ। यसका लागि प्रदेशमा रहेका तालिम प्राप्त द्रुत प्रारम्भिक लेखाजोखा जनशक्ति परिचालन गर्नुपर्दछ। यसका लागि सम्बन्धित विपद् क्षेत्रमा ३ सदस्यीय टोली परिचालन गर्नुपर्दछ। विपद् लेखाजोखा मार्गदर्शन अनुसार स्थानीय निकाय, सुरक्षा निकाय र रेडक्रस सहितको टोली परिचालन गर्नुपर्दछ।

४.५.१ तत्काल द्रुत लेखाजोखा (IRA)

यो कार्य ० देखि २४ घण्टासम्ममा सम्पन्न गरिनु पर्दछ। जसमा प्रभावित व्यक्तिको तत्कालीन आधारभूत आवश्यकता, जोखिममा परेका जनताको संरक्षणको सरोकार र उपलब्ध सेवाको बारेमा लेखाजोखा गरिन्छ। तत्काल द्रुत लेखाजोखाको लागि सक्भर मोवाइल एप्सको प्रयोग गर्नु उपयुक्त हुन्छ। तर असाधारण परिस्थितिमा भने हस्तलिखित फारमको पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ। यस प्रयोजनका लागि अनुसूची (३) वमोजिमको ढाँचा प्रयोग गरिनु पर्दछ।

४.६ केन्द्रको समन्वय

केन्द्रले विपद् पूर्वको सामान्य चरण र पूर्णलाभसम्मका गतिविधिहरू सम्पन्न गर्न विभिन्न तहमा नियमित रूपमा समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ। केन्द्रको समन्वय निम्नानुसार हुनेछ।

परिच्छेद : ५: जनशक्ति व्यवस्थापन, आर्थिक व्यवस्थापन र अन्य

५.१ जनशक्ति व्यवस्थापन

केन्द्रमा नियमित जनशक्तिमा आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र प्रमुख, सूचना व्यवस्थापन अधिकृत र सहयोगी कर्मचारी पर्दछन् । विपदको समयमा गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापन शाखाबाट केन्द्रमा थप जनशक्ति परिचालन गर्न सकिने छ । केन्द्रको नियमित प्रशासनिक र व्यवस्थापकीय कार्य विपद् व्यवस्थापन शाखाबाट संचालित हुनेछ । केन्द्रमा आवश्यकता हेरी स्वास्थ्य शाखा, खरिद शाखा, प्रशासन शाखा, शिक्षा शाखा र जिन्सी शाखाबाट पनि कर्मचारीहरु व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ । केन्द्रमा रहने कर्मचारीहरुको जनशक्ति व्यवस्थापन तपशिल बमोजिम गर्नु उपयुक्त हुनेछ ।

क्र.सं.	पद	संख्या
१	गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख वा प्रमुख प्रशासनिक अधिकृतले तोकेको वा अधिकृत स्तरको कर्मचारी (केन्द्र प्रमुख)	१
२	सूचना व्यवस्थापन अधिकृत	१
३.	सहायक (पाँचौ तह)	१
४	सवारी चालक	१
५	कार्यलय सहयोगी	१
विपद्को समयमा थप कर्मचारीहरु आवश्यक भएमा प्रशासन शाखाको समन्वयमा विभिन्न शाखा र वडाका कर्मचारीहरुलाई काजमा खटाउन सकिनेछ ।		

- (क) सामान्य अवस्थामा केन्द्रमा बिहान १० देखि बेलुकी ५ बजे सम्म कर्मचारीको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ, भने आकस्मिक सूचना केन्द्र २४ घण्टा नै खुल्ला रहनेछ ।
- (ख) सार्वजनिक बिदाको दिन समेत केन्द्र संचालन गरिनेछ ।
- (ग) केन्द्र सक्रिय भएको अवस्थामा केन्द्र प्रमुखले २४सै घण्टा कर्मचारीको व्यवस्थापन गर्नेछन् र कर्मचारीको काम बिभाजन गरि समय तालिका तयार गरिनेछ ।
- (घ) आफ्नो समय तालिकाको काम सकिएपछि सो काम जिम्मा लिने अर्को कर्मचारीलाई आफूले गरेको काम र तत्काल गनुपर्ने काम बारे विस्तृत जानकारी गराउनु पर्नेछ।
- (ङ) एउटा समयतालिका र अर्को समयतालिका बीचमा कम्तिमा १५ मिनेट समय खप्टिने व्यवस्था गरिने छ जसमा नयाँ कार्य समयमा काम गर्ने कर्मचारीलाई अधिल्ला समय तालिकामा काम गर्ने कर्मचारीले १० मिनेट जानकारी दिने र अर्को ५ मिनेटमा काम हस्तान्तरणका लागि छुट्याउनु पर्नेछ ।

(च) दिउँसोको कार्यसमयको नेतृत्व केन्द्रका प्रमुखले गर्नेछन् भने रातिको कार्यसमयका लागि कुनै अधिकृतलाई जिम्मेवारी तोक्न सकिनेछ ।

५.२ बैठक व्यवस्थापन

(क) सामान्य अवस्थामा महिनामा कम्तिमा एक पटक विभिन्न शाखाहरूको प्रमुखहरू, कार्यटोली, क्षेत्रगत निकायहरू र सरोकारवाला निकायहरूको उपस्थितिमा बैठक आयोजना गरिनेछ ।

(ख) आपतकालिन अवस्थामा भने बैठक कम्तिमा विपद्को प्रभावको आधारमा दैनिक वा साप्ताहिक रूपमा आयोजना गरिनेछ ।

५.३ आर्थिक व्यवस्थापन

केन्द्रको आर्थिक व्यवस्थापन गाउँपालिकाको बातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन महाशाखाबाट गरिनेछ । आवश्यक सामग्रीहरूको खरिद र कर्मचारीहरूको व्यवस्थापनको सम्पूर्ण कार्य विपद् व्यवस्थापन शाखावहन गरिनेछ । यस कार्यका लागि गाउँपालिकाले प्रकोप व्यवस्थापन कोषको रकमलाई समेत प्रयोग गर्न सक्नेछ ।

५.४ केन्द्रको मर्मत सम्भार

केन्द्रमा भएका सामग्रीहरूको नियमित रूपमा मर्मत सम्भार, रेखदेख र संरक्षण बातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन शाखाबाट नियमित रूपमा गरिनेछ ।

५.५ केन्द्रमा रहने सामग्रीहरू

केन्द्रमा अनुसूची (४) बमोजिमका सामग्रीहरू रहने छन् । ती सामग्रीहरू विपद् प्रतिकार्यका लागि प्रयोग हुने गरी यथास्थानमा तयारी अवस्थामा रहने छन् । केन्द्रले प्रयोग गर्ने अभिलेख दर्ता किताब, लगबुक, सूचना विवरण फाराम, प्रतिवेदनको नमूना आदि आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको मातहतमा रहनेछ ।

५.६ आधारभूत कार्यसञ्चालन कार्यविधिको पुनरावलोकन

प्रस्तुत कार्यविधि विपद् पूर्व र विपद्को समयमा प्रतिकार्यलाई प्रभावकारी बनाउन र सोको लागि आवश्यक पर्ने पूर्वतयारी गर्न तयार गरिएको हो । यस कार्यविधिलाई गाउँपालिका स्तरीय स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिबाट आवश्यकता अनुसार समयसापेक्ष पुनरावलोकन परिमार्जन र अद्यावधिक गर्न सकिने छन् ।

अनुसुचीहरू

अनुसूची १ : केन्द्रको प्रमुख र सूचना व्यवस्थापन अधिकृतको काम कर्तव्य अधिकार

क्षेत्र, समिति	जिम्मेवारी
केन्द्र प्रमुख	<ul style="list-style-type: none"> » केन्द्रको समुच्च नेतृत्व र व्यवस्थापन (प्रशासनिक, मानव संशाधन, आर्थिक, खरिद, प्रविधिक तथा कार्यक्रम) » राष्ट्रिय, जिल्ला आपत्कालीन केन्द्रसंग समन्वय » विशेषरूपमा द्रुत सूचना संकलन गर्न तयार पारिएको औजारको प्रयोगगर्न सहयोग गर्ने » आपत्कालीन विषयलाई प्रतिकार्य, पुर्नलाभ तथा पुननिर्माणका कार्यहरूमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने » वार्षिक कार्य योजना तयार पार्ने, वैकल्पिक योजना, प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने गराउने » तालिम पुस्तिका, निर्देशिका, पर्चा, भित्तेपत्रिका, प्रचार समाग्रीको प्रकाशन, वितरण र प्रर्वधनको अगुवाई गर्ने » आवश्यकता अनुसार, प्रतिकार्यलाई गति दिन अधिकारहरूको अल्पकालिन हस्तास्तरण » सरोकारवालाहरू जस्तै कार्यक्रमलागू गर्ने संस्था, विकास कार्य संग आवद्ध संस्था, खोज तथा उद्धार, स्थानीय निकाय, पेशेवर समूह र अन्य संम्बन्धीत संस्थाहरूसंगको संयोजन » संजाल, समन्वय, कोष परिचालन, तथ्याङ्क सुचीकरण, कार्यलय सामग्रीहरूको व्यवस्था » विषयगत विशेषज्ञ र स्वयंसेवकहरूको अद्यावधिक विवरण, सम्पर्क सूचीको तयारी र व्यवस्था » स्थानीय वजारमा आपत्कालीन अवस्थामा आवश्यकहुने समाग्रीको उपलब्धता र परिमाणको अवस्था, आपूर्ति श्रृंखला, तिनको मूल्यको आद्यावधिक दस्तवेजीकरण गर्ने » केन्द्रका कर्मचारीलाई अद्यावधिक तालिम, नियमित सचेतना वृद्धि, ज्ञानको संग्रहको व्यवस्था गर्ने » सूचनाको अध्ययन गरी प्राथमिकता निर्धारण गर्ने र विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुखलाई जानकारी गराएर तोकिएको प्राथमिकता क्रममा अभिलेख राख्ने, » संघीय, जिल्ला र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिहरूसंग अद्यावधिक सूचना आदन प्रदान गर्ने » आवश्यक निर्णय वा कारवाहीका लागि तत्काल कार्यटोली प्रमुखलाई उपलब्ध गराउने, » विपदका दौरान प्रत्येक सूचना निर्णयमा गरिएको कारवाहीका सन्दर्भमा सूचना पाटीमा उल्लेख गर्नुपर्ने, » सबै सूचनाको प्रतिवेदन तयार गरी संस्थागत हिसाबले भविष्यको प्रयोजनका लागि अभिलेख राख्ने
सूचना व्यवस्थापन अधिकृत	<ul style="list-style-type: none"> » आपत्कालीन केन्द्रमा सूचना व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना र संचालन गर्ने » विपदसंग संम्बन्धीत संस्था (सरकारी र गैर सरकारी) संग सूचना संचारको संजाल विस्तार गर्ने

	<ul style="list-style-type: none">» विभिन्न श्रोतबाट प्राप्त सूचनाको संकलन, वर्गिकरण, खण्डीकरण गर्ने» विभिन्न खुल्ला श्रोतहरू (Open source) मा उपलब्ध उपग्रह तस्वीर, वृहत तथ्यांक, भौगोलिक सूचना प्रणाली, रिमोट सेन्सीङ, डोन, मोवाइल एप्स मार्फत प्राप्त सूचनाको दस्तावेजीकरण गरि सूचना पहुँचमा अभिवृद्धि गर्ने» कार्यक्षेत्रबाट प्राप्त सूचनाहरूको अध्ययन गरी प्राथमिकता निर्धारण गर्ने» हरेक सूचनाकुन प्रयोजनका लागि प्रयोग गरिएको हो सो खुलाउने ।» परिस्थिति विश्लेषण प्रतिवेदन आवश्यकताबमोजिम दैनिक वा साप्ताहिक वा मासिक रूपमा तयार गर्ने ।» ऐतिहासिक प्रयोजनका लागि उपयुक्त हुने प्रकारले सूचनाको अभिलेख राख्ने ।» केन्द्र प्रमुखको अनुमति लिएर सर्वसाधारणको लागि सूचना प्रवाह गर्ने ।» केन्द्रको आधिकारीक प्रवक्ताको रूपमा संचार क्षेत्रलाई सूचना सम्प्रेषण गर्ने
--	---

अनुसुची २ : केन्द्रले प्रयोग गर्ने रडियो कलसाइन विवरण सुची

अनुसुची ३ : प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा फारम

नेपाल सरकार

गृह मन्त्रालय

प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा फारम (Initial Rapid Assessment, IRA)

१. घटनास्थलको जानकारी

गाउँपालिकाको नाम :	जिल्लाको नाम :	
वडा नम्बर :	सूचना संकलन मिति :	गते/महिना/साल :

२. घटनास्थलको वस्तुस्थिति

विपद्को प्रकार	घटना घटेको मिति	घटना घटेको समय		
मृतक	बेपत्ता	घाइते	विस्थापित (अनुमानित घरधुरी संख्या) :	प्रभावित (अनुमानित घरधुरी संख्या) :
महिला संख्या :	महिला संख्या :	महिला संख्या :		
पुरुष संख्या :	पुरुष संख्या :	पुरुष संख्या :		
वालवालिका संख्या :	वालवालिका संख्या :	वालवालिका संख्या :		
अन्य संख्या :	अन्य संख्या :	अन्य संख्या :		
जम्मा :	जम्मा :	जम्मा :		
विस्थापितहरू हाल बसिरहेको ठाउँ/संरचना	☐ विद्यालय: संख्या ☐ सार्वजनिक भवन संख्या ☐ सडक छेउ संख्या ☐ वन क्षेत्र: संख्या			

	☐ अन्य (उल्लेख गर्ने) संख्या	
अहिले प्रभावित स्थानसम्म आवत-जावतको अवस्था	☐ ठीक छ ☐ कठिन छ ☐ वन्द छ	सवारी साधन/यातायात सेवा ☐ अवरूढ भएको ☐ अवरूढ नभएको
संचारको अवस्था	☐ अवरूढ भएको ☐ अवरूढ नभएको	
विधुतक	☐ अवरूढ भएको ☐ अवरूढ नभएको	
संचित खाद्य सामग्री	☐ क्षति भएको (घरघुरी संख्या) ☐ क्षति नभएको (घरघुरी संख्या) 	
स्वास्थ्य सेवा	☐ सञ्चालनमा भएको (संख्या) ☐ सञ्चालनमा नभएको (संख्या.....) तत्काल उपचारका लागि स्थानान्तरण गर्नुपर्ने भएमा, संख्या:	
संचालनमा भएमा स्वास्थ्य सेवामा अत्यावश्यक प्राथमिक उपचारको लागि आवश्यक औषधी	☐ उपलब्ध छ ☐ उपलब्ध छैन	
विद्यालय	☐ सञ्चालनमा भएको (संख्या) ☐ सञ्चालनमा नभएको (संख्या) प्रभावित विद्यार्थीहरूको संख्या	
खानेपानीको आपूर्ती	☐ सुचारू (अवरूढ नभएको) (संख्या: ...) ☐ अवरूढ भएको (संख्या: ...) प्रभावित घरघुरी संख्या: ...	
भौतिक संरचना		
निजी घर	☐ पूर्ण क्षति (संख्या) ☐ आंशिक क्षति (संख्या) 	

सरकारी कार्यालय / भवन	☐ पूर्ण क्षति (संख्या) ☐ आंशिक क्षति (संख्या)
कृषि बालीको क्षति	☐ क्षति (अनुमानित क्षेत्रफल (विघा / रोपनी)
पशु क्षति	☐ (अनुमानित संख्या.....)
अन्य क्षति	☐ पूर्ण क्षति (संख्या) ☐ आंशिक क्षति (संख्या)
फोहोर मैला व्यवस्थापनको अवस्था कस्तो छ ?	☐ सामान्य छ ☐ महामारीको संभावना छ
शौचालयको व्यवस्था छ ?	☐ सामान्य ☐ थप व्यवस्था गर्नुपर्छ (घरधुरी संख्या)
विशेष आवश्यकता एकउभअर्वा च्भत्रगचभभलत० भएका प्रभावितहरूको अनुमानित संख्या	
गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरूको लागि आवश्यक सामग्रीहरू (डिगनिटी किट आवश्यक	☐ आवश्यक भएको ☐ आवश्यक नभएको आवश्यक भए अनुमानित संख्या.....
५ वर्षसम्मका बालबालिकाको लागि आवश्यक पौष्टिक आहारा तथा सामग्रीहरू	☐ आवश्यक भएको ☐ आवश्यक नभएको आवश्यक भए अनुमानित संख्या.....
५ वर्ष भन्दा माथिका बालबालिकाको लागि आवश्यक सामग्रीहरू - (जस्तै शैक्षिक तथा बालमैत्री स्थल (ऋजुर्षम ाचप्लमथि कउवअभ)	☐ आवश्यक भएको ☐ आवश्यक नभएको आवश्यक भए अनुमानित संख्या.....
ज्येष्ठ नागरिकहरूका लागि आवश्यक सहयोग	☐ आवश्यक भएको ☐ आवश्यक नभएको आवश्यक भए अनुमानित संख्या.....
अपांगता भएकाहरूका लागि आवश्यक सहयोग	☐ आवश्यक भएको ☐ आवश्यक नभएको आवश्यक भए अनुमानित संख्या.....
असहाय/विरामीको संख्या	
मौसमको वर्तमान अवस्था कस्तो छ ?	☐ सामान्य ☐ प्रतिकूल

३. हालसम्म भएको राहत वितरणको अवस्था

राहत वितरण गर्ने तह/संघ-संस्था/निकायको नाम :	
राहत वितरण गरिएका सामग्रीहरूको नाम र परिमाण (पाल, त्रिपाल, चामल, कपडा, भाडाकुडा आदि)	
नगद/राहत वितरण गर्ने तह/संघ-संस्था/निकायको नाम :	
राहत (नगद/राहत सामग्री) पाउने परिवार संख्या :	
राहत (नगद/राहत सामग्री) नपाएका प्रभावित परिवार संख्या :	

४. तत्काल गर्नुपर्ने

स्थानान्तरण गर्न	☐ आवश्यक पर्ने संख्या ☐ आवश्यक नपर्ने	
आवश्यक पर्ने खाद्यान्न तथा गैरै खाद्यान्न सामग्री	☐ टेन्ट संख्या..... ☐ त्रिपाल संख्या..... ☐ म्याट्रिक्स संख्या..... ☐ कम्बल संख्या..... ☐ कपडा संख्या..... ☐ भाडाकुडा संख्या..... ☐ तयारी खाना (दालमोठ, चिउरा, भुजा, चाउचाउ, विस्कट कतिजना)	☐ खाद्यान्न (दाल, चामल, नून, तेल) परिमाण.....कति जना ☐ पिउने पानी..... ☐ अन्य.....
प्रभावित क्षेत्रमा कुनै अवाञ्छित गतिविधि (लैङ्गिक हिंसा, यौन हिंसा, चोरी, लुटपाट)	☐ भएको ☐ नभएको ☐ भए प्रभावित व्यक्तिको अनुमानित संख्या	
राहतका लागि नगद सहयोग गर्न सकिने अवस्था छ, छैन	☐ छ ☐ छैन	

५. घटनाको सूचना संकलन कार्यमा खटिएका जनशक्तिहरूको विवरण :

क्र.सं.	नाम, थर :	पद /संस्था :	सम्पर्क नम्बर :	टोली नेताको नाम:	सूचना संकलन गरेको समयावधि (मिति र समय)	हस्ताक्षर
१.						
२.						
३.						

६. फारम भर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

१. एउटा घटना/वडाको लागि एउटा लेखाजोखा फारमको प्रयोग गरिने छ ।
२. विपद् भएको २४ घण्टा भित्र गाउँपालिका तथा गाउँपालिका, नेपाल प्रहरी तथा स्थानीय रेडक्रसका प्रतिनिधि रहेको (लेखाजोखा) टोलीले फारम भर्नुपर्ने छ ।
३. टोलीले प्रभावित क्षेत्रको अबलोकन गरी सकेसम्म प्राथमिक सूचना संकलन गर्नुपर्ने छ । द्वितीय सूचनाका लागि घटनाका जानकारसंग अन्तरवार्ता लिइ सूचना संकलन गर्नुपर्ने छ ।
४. प्राप्त सूचनामा द्विविधा भएमा टोलीले छलफल गरी अवस्थाका आधारमा अनुमानित विवरण फारममा भर्नुपर्ने छ ।
५. माथि उल्लिखित विकल्प बाहेक अन्य कुरा भर्नुपर्ने भए टोलीले भर्न सक्ने छ ।

अनुसूची ४ : केन्द्रमा रहने सामग्री विवरण

आपतकालिन केन्द्रसञ्चालनका लागि निम्न सामग्री नियमित रूपमा आपतकालिन केन्द्रमा रहने छः :

क्र सं	सामग्रीको विवरण	इकाई	कैफियत
१	ल्यापटप कम्प्युटर		
२	डेस्कटप कम्प्युटर (उच्चक्षमताको प्रोसेसर र उच्च हार्ड डिक्स भएको)		
३	भौगोलीक सूचना प्रणाली, रिमोट सेन्सिङ सफ्टवेर		
३	विद्युतिय डिस्पे बोर्ड		
४	मल्टीमिडिया सहितको मिटिङहल		
५	निर्दिष्ट र स्वतन्त्र ईन्टरनेट सुविधा		
६	स्मार्ट फोन, सिम कार्ड		
७	पावर बैक		
८	भि एच एफ सेट		
९	आवश्यक फर्निचर		
१०	व्याकअप जेनेरेटर र ईन्भर्टर		
११	ठूलो साइजको टिभि		
१२	ठूलो सेतो पाटी		
१३	प्रिन्टर, फोटोकपी		
१४	अग्नी शमन यन्त्र		
१५	अग्नी चेतावली यन्त्र		
१६	भुकम्प चेतावली यन्त्र		
१७	प्राथमिक उपचार वाकस		
१८	खोज तथा उद्धार सामग्री		
१९	भटपट भोला		
२०	ल्याण्डलाइन फोन		
२१	सेटेलाइट फोन		
२२	पेटोलीयम पदार्थ भण्डारण टैंक		
२३	उच्च क्षमताको चार पाइरे (फोर व्हील)सवारी साधन, उच्च क्षमताको मोटर साइकल (कच्ची वा अफठ्यारा ठाउँमा जान सक्ने)		

माथि उल्लिखित सामानको विवरण नियमित रूपमा अद्यावधिक गरी सो को जिम्मेवार लिने कर्मचारीले लगत राख्नुपर्ने छ। मेसिनरी सामग्रीको सञ्चालन विधि सम्बन्धी जानकारी सरल भाषामा लेखेर उपकरण संगै वा सो नजिकैको भित्तामा टाँसेर राख्नुपर्दछ। सबै उपकरणहरूको सञ्चालन विधि वा पुस्तिकाहरू सञ्चार कक्षमा राखिनेछ। त्यस्ता उपकरणहरूको ब्याट्री चार्ज भए नभएको र चालु हालतमा भए नभएको विषयमा नियमीत रूपमा परीक्षण गरी कुनै सामग्री अन्यत्र कतै छोटो अवधिका लागि सापटी लगिएमा पनि सो को अभिलेख चुस्त र दुरुस्त राखिने छ।

अनुसूची ५ : विपदको विभिन्न चरणहरुमा केन्द्रमा खटिने रहने कर्मचारीहरुको कार्य जिम्मेवारी

क्र.सं.	कार्यविवरण	विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख	सूचना व्यवस्थापन अधिकृत	बारुणयन्त्र इन्चार्ज	नगर प्रहरी इन्चार्ज
पूर्वतयारी चरण					
१	प्रदेशको विपद् पूर्वतयारी, क्षमता अवस्थाको विप्लेषण गर्ने ।				
२	पूर्वसूचना प्रणालीको आन्तरिक र बाह्य सञ्जालको क्षमता र तयारीको लेखाजोखा ।				
३	विपद् पूर्वतयारीका बारेमा विषयगत क्षेत्रको तयारी तथा समन्वयको अभिलेख परीक्षण ।				
४	आवश्यकता अनुसार क्षेत्रगत समितिको बैठक बोलाउने ।				
५	विपद् व्यवस्थापन सम्वन्धमा क्षमता अभिवृद्धि गर्न प्रशिक्षणका लागि स्थानिय र जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण, राष्ट्रिय आपतकालिनकार्यसञ्चालन केन्द्र र सरोकारवाला निकायसँग समन्वय सम्वन्धी कार्य				
६	विपद् व्यवस्थापनसंग र अन्य विभागका कर्मचारीसँग सम्भावित विपद् र समन्वयका सम्वन्धमा नियमित छलफल				
७	सूचना सम्प्रेषणका लागि नियमित रूपमा रेडियो, टिभी जस्ता सूचनाका साधनहरुको प्रयोग				
८	विपद् पूर्वतयारीमा भइरहेका कार्यमा आवश्यक सल्लाह र आवश्यकता अनुसार सूचनाहरु उपलब्ध गराउने ।				
९	दमकल र प्रदेश सुरक्षनिकाय लाइ विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्वन्धी तालिम र क्षमता अभिवृद्धि				
१०	आपतकालिन नम्वरहरु प्रदेशका विभिन्न जिल्ला, स्थानिय तह र वडा कार्यलयहरुमा राख्ने ।				
११	आगो नियन्त्रण सम्वन्धी अभ्यास सचालन गर्ने ।				
१२	विपद् लेखाजोखा सम्वन्धी फारमहरु तयारी अवस्थामा राख्ने ।				
१४	जल तथा मौषम विज्ञान विभागका पूर्व सूचनाहरुलाई प्रचार प्रसार गर्ने ।				

क्र.सं.	कार्यविवरण	विपद् व्यवस्थापन शाखा प्रमुख	सूचना व्यवस्थापन अधिकृत	बारुणयन्त्र इन्चार्ज	नगर प्रहरी इन्चार्ज
१५	सूचना सम्प्रेषणका लागि विभिन्न सचार माध्यमहरुसग समन्वय गर्ने ।				
चेतावनी वा सूचना प्राप्त हुने चरण					
१	सम्भावित विपद्सम्बन्धी प्राप्त सूचनाको विश्लेषण गरी जिल्ला, गाउँपालिक र गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिलाई जानकारी गराउने ।				
२	अत्यावश्यक सूचना प्रवाह गर्नु पर्ने अवस्था देखिएमा जिल्ला र स्थानिय आपतकालिनकार्यसञ्चालन केन्द्रसँग समन्वय गरी सूचना प्रवाह गर्ने ।				
३	विपद्को सम्भावना रहेका क्षेत्रका मानिसलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्न सम्बन्धित सुरक्षा निकाय, जिल्ला प्रशासन कार्यालय र स्थानीय स्वयंसेवकहरुलाई परिचालन गर्न समन्वय गर्ने ।				
४	विपद् प्रभावित क्षेत्र खाली गराउने र खोज तथा उद्धारका लागि भएका कामको अनुगमन गर्ने र कमीकमजोरी देखिएमा तुरुन्तै आवश्यक सुधार गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिलाई सुझाव उपलब्ध गराउने ।				
५	विपद् प्रभावित क्षेत्रका समुदायसँग पनि नियमित सम्पर्क कायम राखी आवश्यक जनशक्ति, श्रोत साधन परिचालन गर्न समन्वय गर्ने ।				
६	आवश्यकता अनुसार विषयगत क्षेत्र, कार्यटोली र सरोकारवाला निकायलाई प्रतिकार्यका लागि तयारी निर्देशित गर्ने ।				
७	प्रदेश, जिल्ला, गाउँपालिक र गाउँपालिका विपद् समिति, स्वयंसेवक र प्रतिकार्य टोलीलाई प्राप्त सूचनाका आधारमा सक्रिय गराउने ।				
८	प्रत्येक घटनाको प्रतिवेदन , र राष्ट्रिय आपतकालिनकार्यसञ्चालन केन्द्रमा नियमित पठाउने र अन्य विकास साभेदार र सयुक्तराष्ट्रका निकायहरुलाई पनि उपलब्ध गराउने ।				

प्रतिकार्य चरण (० देखी २४ घण्टा भित्र)					
१	विपद् घटना घटनासाथ केन्द्रलाई थप क्रियाशिल बनाउने ।				
२	खोज उद्धार टोली तुरुन्त परिचालन गर्ने ।				
३	प्रभावित समुदायमा जोखिममा रहेका समुदाय /वर्गलाई खोज, उद्धारमा जोड दिने, माइकिङ्ग गर्ने र स्थानीय मिडिया, सञ्चार माध्यममा खबर गर्ने ।				
५	आगलागी भएका तुरुन्त दमकललाई सम्पर्क गर्ने र एम्बुलेन्सलाई पनि घटनास्थलको अवस्थाको जानकारी गराई आवश्यक भएमा तुरुन्त बोलाउने ।				
६	प्रभावित क्षेत्रबाट प्राप्त सूचनालाई विश्लेषण गरि तुरुन्त माथिल्लो तहमा सूचना प्रवाहित गर्ने				
७	केन्द्रले अवस्थाको जानकारी प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई गराई खोज उद्धार आवश्यक भएमा प्रमुख जिल्ला अधिकारीसंग समन्वय गरि खोज उद्धार टोली परिचालन गर्ने ।				
८	केन्द्रमा रहेको कार्यदलहरूलाई र तालिमप्राप्त जनशक्तिहरूलाई तुरुन्त सम्पर्क गरि परिचालन गर्ने ।				
७	केन्द्रले रेडक्रससंग समन्वय गरि प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा IRA टोली परिचालन गर्ने ।				
८	केन्द्रले सम्पन्न गरेको प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखालाई विप्लेषण गरि सवैलाई जानकारी गराउने				
९	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखाको आधारमा तुरुन्त तयारी खाना, पानी, औषधी जस्ता अत्यावश्यकिय सामग्रीहरूको प्रभावित क्षेत्रमा वितरणको व्यवस्थापन गर्ने				
१०.	प्रभावितहरूलाई सुरक्षित स्थानमा राख्नका लागि सुरक्षित स्थानमा पहिचान गरि स्थानान्तरण गर्ने				
११.	प्रभावित स्थानमा आवश्यक शौचालय, खानेपानी, हात धुने स्थान, सरसफाईका लागि सामग्रीहरू व्यवस्थापन सुनिश्चित गर्न सरोकारवालाहरूसंग समन्वय गर्ने				
१२.	विभिन्न कार्यटोलीहरूलाई परिचालन गर्ने ।				
१३.	आपत्तकालिन कार्यसञ्चालन केन्द्रको बैठक राख्ने ।				
१४	बैठकको निर्णयहरू सम्वन्धित सवै मन्त्रालय र निकाय हरुलाई उपलब्ध गराई हालसम्म भएका प्रगति प्रदेश विपद् व्यवस्थापन समितिलाई गराउने ।				

१५	प्राविधिक औजार र यन्त्रहरु आवश्यकता अनुसार प्रयोग तथा तयारी अवस्थामा राख्ने ।				
१६	प्रदेश राहत मापदण्ड अनुसार राहत सामग्री वितरणका लागि तयारी गर्ने ।				
१७.	जिल्ला र स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठक आयोजना गरि नितिगत, राहत सामग्री योजना तथा राहत प्याकेजको सुनिश्चिता गर्ने ।				
१८.	विस्तृत लेखाजोखा, क्षेत्रगत लेखाजोखा र आवश्यकता हुने अवस्थामा बहुक्षेत्रिय प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा तयार गराउने ।				
१९	प्रभावितहरुलाई स्वास्थ्य निकायहरु सम्म लैजानका लागि एम्बुलेन्सहरु तयारी राख्ने र थप उपचारका लागि काठमाडौं सम्म लैजानका लागि तयारी समन्वय गर्ने ।				
२०.	केन्द्रबाट बर्तमान अवस्था, राहत वितरणको अवस्थालाई समेटी केन्द्रबाट Situation update or Sitrep प्रकाशन गर्ने ।				
२१.	प्रतिवेदनलाई D/P/NEOC मा सम्प्रेषण गर्ने ।				
प्रतिकार्य चरण (२४ घण्टा देखि ७२ घण्टा भित्र)					
२२	आपत्तकालिन कार्यसञ्चालन केन्द्रमा कार्यटोलीहरु सहित बैठक गर्ने र २४ घण्टाको अवस्थाको समिक्षा गर्ने ।				
२३	विस्तृत सर्वेक्षणका टोली परिचालन गरि प्रभावित प्रत्येक घरहरुको विवरण लिने ।				
२४	विपद्को अवस्था हेरी आवश्यक राहत सामग्री, यातयात साधन आदिको नक्सामाङ्कन गर्ने ।				
२५	खोज तथा उद्धारका लागि खोज तथा उद्धार समूह, प्राथमिक उपचार समूह, खानेपानी सरसफाई समूह, स्वयंसेवक र समुदायमा आधारित संस्थाका खोज तथा उद्धार कार्यदलहरुबाट नियमित सूचना प्राप्त गर्ने संयन्त्र तयार गरी सो अनुरूप कार्य गर्ने ।				
२६	विपद्बाट घाइतेहरुको उपचारका लागि समन्वय गर्ने ।				
२७	प्रभावित परिवारलाई अस्थायी आवासको व्यवस्था गर्ने ।				
२८	विपद्का कारणले कोही वेपत्ता भएका खोज तथा उद्धारलाई नियमित गर्ने र आवश्यक भएमा थप दक्ष जनशक्ति व्यवस्थाका लागि समन्वय गर्ने ।				
२९	विस्तृत सर्वेक्षणमा स्थानीय तह, नेपाल प्रहरी र रेडक्रसको सहभागी अनिवार्य विपद् प्रभावित				

	व्यक्तीहरुको यर्थात रुपमा नामावली संकलन गर्ने ।				
३०	राहत व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन खाद्य, गैह्रखाद्य, नगद वितरणलाई सुचारू गर्न सहयोग गर्ने ।				
३१	जिल्ला, गाउँपालिक र गाउँपालिकामा आवश्यकताका आधारमा दक्ष जनशक्ति, स्रोत साधन उपलब्ध गराउने ।				
३२	क्षतिको विवरणलाई विश्लेषण गरी विभिन्न क्षेत्रहरुको सक्रियता बढाउने ।				
३३	प्रतिकार्यसम्बन्धी सूचना नियमित रूपमा केन्द्रमा अध्यावधिक गराउने				
३४	विपदसम्बन्धी सबै सूचना तथा जानकारी सम्बन्धित निकायहरुमा नियमित रूपमा पठाउने				
३५	नियमित रूपमा सूचना बुलेटिन प्रकाशन गर्ने ।				
३६	प्रदेशबाट भएको विपद प्रतिकार्यका विवरण नियमित रूपमा वेवसाइट, सामाजिक सञ्चार आधिकारी फेसबुकपेज मार्फत जानकारी गराउने ।				
प्रतिकार्य चरण (७२ घण्टा देखि ७ दिन सम्म)					
३७	विपदको अवस्था हेरी राहत वितरण चामल, दाल नुन तेल, खानेपानी र सरसफाई सामग्री आदि वितरण गर्ने ।				
३८	बजारको अवस्था हेरी नगद वितरणका लागि समन्वय गर्ने ।				
३९	घाइतेहरुको अवस्थाको जानकारी लिने र थप उपचारका लागि समन्वय गर्ने ।				
४०	विस्तृत सर्वेक्षण प्रतिवेदन संकलन र राहत वितरण नियमित गर्ने				
४१	राहत वितरणका लागि गाउँको स्वीकृत राहत मापदण्ड र स्पेयर मापदण्डहरुको प्रयोग गर्ने ।				
४२	प्रदेश भित्रको क्षेत्रगत निकायहरुलाई क्रियाशिल गर्ने ।				
४३	केन्द्रले दैनिक रूपमा कार्यटोलीहरूसंग बसी समिक्षा गर्ने र आगामी दिनको तयारी गर्ने ।				
४४	केन्द्रले नियमित रूपमा स्थानीय र जिल्ला विपद व्यवस्थापन समितिलाई प्रगतिको जानकारी गराउने ।				
४५	केन्द्रले अपाडता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक, एकल महिला, सुत्केरी र गर्भवती महिलालाई सहज तरिकाले राहत प्राप्त गर्ने वातावरणको सुनिश्चिता गर्ने ।				

४६	अस्थायी आवास केन्द्रमा सुरक्षा, चोरी, हिंसा जस्ता कार्यहरु रोक्नका लागि सचेतना कार्यक्रम गर्ने ।				
प्रतिकार्य चरण (७ दिन देखि २१ दिन सम्म)					
४७	केन्द्रले आवश्यकता हेरी क्षेत्रगत आधारमा विस्तृत सर्वेक्षण गर्ने				
४८	केन्द्रले विस्तृत सर्वेक्षणको आधारमा पुर्ण, आर्शिक विवरणहरु तयारी गरि सरोकारवाला मन्त्रालय र महाशाखामा पेश गर्ने ।				
४९	केन्द्रले स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति र जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले गरेको निर्णयलाई कार्यान्वयन जोड दिने ।				
५०	प्रभावित क्षेत्रको अवस्था हेरी दीर्घकालीन योजना निर्माण गर्न आवश्यक भएमा त्यसको लागि पहल र समन्वय गर्ने ।				
५१	विपद्को अवस्थाको समिक्षा गरि बन्दोवस्ती, खोज उद्धार सामग्री, राहत सामग्री व्यवस्थापनका लागि थप प्रयास गर्ने ।				
५३	पुर्नस्थापना र पुननिर्माण गर्नुपर्ने घरहरु, सार्वजनिक संस्थाहरुहरु विकास पुर्वाधारहरुको विवरण तयार गर्ने ।				
५४	पुर्नस्थापन र पुननिर्माणका लागि विभिन्न निकायहरुसग समन्वय गर्ने ।				

अनुसूची ६ : विपद् प्रतिकार्य कार्ययोजनाको ढाँचा

मिति :

समय :

विपद् प्रतिकार्य कार्ययोजनाले विपद्को पूर्ण विवरण उपलब्ध गराउन र घटनालाई निश्चित अवधिमा कसरी व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ भन्ने विषयमा सबैलाई स्पष्ट जानकारी गराउँछ । त्यसैले आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रका सबै निकायसँग समन्वय गरी प्रत्येक विपद्का घटनाको सामना गर्न अलग-अलग प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्नु पर्नेछ । यस्तो योजनाको सामान्य ढाँचा निम्नबमोजिम हुनेछ :

घटनाको नाम	
विद्यमान अवस्था	<ul style="list-style-type: none"> » घटनाको विवरण » स्थान » प्रभाव विश्लेषण » भविष्यको पूर्वानुमान
तत्कालीन उद्देश्य	<ul style="list-style-type: none"> » उद्देश्य के हो » प्रतिकार्यको आवश्यकता के छ » कुन-कुन र कस्तो स्रोत तथा साधन परिचालन गर्ने » समुदायलाई कसरी सहभागी गराउने » दैनिक जीवनलाई कसरी सामान्य बनाउने
लिइएको रणनीति	<ul style="list-style-type: none"> » उद्देश्य कसरी प्राप्त गर्न सकिन्छ » कार्य योजना » कार्यविभाजन » स्रोत परिचालनको विवरण
वैकल्पिक रणनीति	<ul style="list-style-type: none"> » वैकल्पिक रणनीति के हुनसक्छ
व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> » कस्तो व्यवस्थापकीय संरचना विद्यमान छ
स्रोतको पहिचान	<ul style="list-style-type: none"> » स्रोत कहाँ परिचालन भएको छ
घटनास्थलको नक्सा	<ul style="list-style-type: none"> » प्रभावित क्षेत्रको विश्लेषण
सञ्चार योजना	<ul style="list-style-type: none"> » सूचनाको प्राप्ति, खण्डीकरण र विवरण कसरी, कसले र कहिले गर्ने
साभेदार र सरोकारवालाहरु	Role and responsibilities of Partners and stakeholders साभेदार र सरोकारवालाहरुको भूमिका र जिम्मेवारी
बैठक र काम परिवर्तनको समय	आवश्यकता अनुसार
बन्दोबस्तीको व्यवस्था	

अनुसुची ७ : विपद् प्रतिकार्यबारे माथिल्लो तहमा जानकारी गराउने ढाँचा

मिति :

समय :

जानकारी गराउने व्यक्ति :

घटनाको जानकारी दिँदा केन्द्रप्रमुखले विद्यमान अवस्थाको सम्भव भएसम्म नक्शा सहित व्याख्या गर्नु पर्नेछ र निर्णय लिनु पर्ने कुनै विषय भएमा सोसमेत स्पष्ट उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

क्र. सं.	विवरण	छलफलका विषय
१	घटनाको जानकारी	
२	केन्द्र प्रमुख	<ul style="list-style-type: none"> » घटनाको विद्यमान अवस्थाको जानकारी » विद्यमान नियन्त्रण निर्देशन र समन्वय » प्रतिकार्यको प्रमुखको कार्यहरु
३	केन्द्रका विषयगत अधिकृतहरु <ul style="list-style-type: none"> » प्रतिकार्य » संरचना » सञ्चार » बन्दोबस्ती 	<ul style="list-style-type: none"> » सञ्चार योजना » सुचना प्राप्त र वितरण » प्रतिकार्यको विवरण
४	आपतकालीन रणनीति	<ul style="list-style-type: none"> » विपद्लाई सम्बोधन गर्ने रणनीति, उद्देश्य र त्यसको औचित्य » आपतकालीन योजना
५	जोखिमको पहिचान	
६	गर्नु पर्ने कार्य	
७	कार्य विभाजन	
८	घटनामा परिचालन भएको स्रोत	
९	कार्यसञ्चालन प्रारम्भ समय	
१०	अस्थायी आवास व्यवस्था	
११	साभेदार र सरोकारवालाको भुमिका	

अनुसूची ८ : अवस्था प्रतिवेदन (Situation Report)

प्रतिकार्यमा संलग्न निकायलाई अवस्था प्रतिवेदन वा अध्यावधिक सूचना नियमित रूपमा उपलब्ध गराउनु पर्छ। यसको नमुना निम्नबमोजिम हुनेछ :

घटनाको नाम :

अवस्था प्रतिवेदन नम्बर :

तयारी मिति :

समय :

केन्द्रको सक्रियताको तह :

सम्पर्क व्यक्ति :

अघिल्लो प्रतिवेदनपछिको प्रमुख कार्य
» अघिल्लो प्रतिवेदनभन्दा पछिको परिवर्तन :
» विद्यमान चुनौती :
» सेवामा परेको प्रभाव :
अवस्थाको सारांश
» घटनाको विवरण, गरिएको उद्धार तथा राहत र परिचालन भएको स्रोतको विवरण
सम्बोधन गर्नुपर्ने प्रमुख विषय
» तत्काल गर्नुपर्ने कार्य :
» आवश्यक मुख्य स्रोत :
» निकायसँगको सम्पर्क :
» समुदायको हितमा गर्नुपर्ने कार्य :
रणनीतिक लेखाजोखा
» विद्यमान जोखिम लेखाजोखा :
» विकासका सवाल :
» सरकारबाट गरिएका निर्णयको प्रभाव :
सञ्चार व्यवस्थापन र सार्वजनिक सूचना
» प्रेस विज्ञप्ति :
» केन्द्रको सूचना अधिकृत :
घटना विवरणको वितरण :
आगामी अवस्था प्रतिवेदनको मिति :
अवस्था प्रतिवेदन तयार गर्ने :

अनुसूची ९ : सूचना प्राप्त गरी प्रविष्टि गर्ने ढाँचा

विवरण	
कर्मचारीको नाम	
सूचना नम्बर	FLD-IV/1450/0413 यसमा पहिलो तिन अक्षरले प्रकोप जस्तै वाढी (FLD), त्यसपछिको रोमन अंकले तिब्रता (IV), त्यसपछिको अंकले समय (1450) र अन्तिमको चार अंकले मिति (भाद्र १३ गत]], भविष्यमा वृहत तथ्यांक वा अभिलेख कम्प्यूटरबाट विप्लेशण सहजगर्न हुने हुदा अग्रेजीमा राख्दा उपयुक्त हुन्छ।
अवस्था	
घटनाको विवरण	
घटना स्थल	
प्रभाव	
भविष्यवाणी	
योजना	
प्रतिकार्य आवश्यकता	
स्रोतको आवश्यकता	
बन्दोबस्ती	
सामाग्री/यन्त्र	
यातायात	
सञ्चार सामग्री	
सञ्चारका माध्यम	

अनुसूची १० : सूचनाको बाह्य प्रवाहको ढाँचा

सूचना नम्बर	
सन्देश सन्देशमा उल्लेख गरिनु पर्ने महत्वपूर्ण बुदाहरु विपदको प्रकार, स्थान, प्रभावित र विस्तापित जनसंख्या, कुल क्षति मानविय र आर्थिक, हाल सम्म भएका कार्य प्रगति, भविष्यका लागि अत्यावश्यक सहयोग वा राहत	
सन्देश पठाइएको निकाय/व्यक्ति	
जिम्मेवार व्यक्ति	

अनुसूची ११ : मुख्य दर्ता किताव

कार्यसञ्चालन कक्षमा निम्न दस्तावेजहरू केन्द्र प्रमुख र केन्द्रका कर्मचारीको सहायताका लागि अद्यावधिक गरी राखिने छ ।

दस्तावेज	अंग्रेजी/नेपाली विद्युत तथा प्रिन्ट कपी
कार्यक्षेत्रको विपद् पूर्वतयारी योजनाहरू <ul style="list-style-type: none"> » भूकम्प » बाढी » पहिरो » खडेरी/सुख्खा » रासायनिक पदार्थको चुहावट/विष्फोट » आगलागी » हवाइ दुर्घटना » माहामारी » शीतलहर 	नेपाली भाषा र आवश्यकता अनुसार अङ्ग्रेजी भाषामा अनुवादीत गरी छपाइ र विद्युतीय दुवै प्रति राखिनेछ ।
क्षेत्रगत सूचना नक्सा : प्रदेश र जिल्ला संकटासन्नताको नक्सा तथा तथ्याङ्क - जनसङ्ख्या, अन्य स्रोत सम्पर्क ठेगाना - प्रमुख कार्यकारी अधिकृत, केन्द्र प्रमुख र सरकारी निकाय निजी क्षेत्र	नेपालका विभिन्न क्षेत्र, जिल्लाका उपलब्ध नक्सा राखिनेछ ।
आधारभूत कार्यविधि (SOP) <ul style="list-style-type: none"> » केन्द्रको आधारभूत कार्यविधि » स्रोतको विवरण » विपद् सञ्चार योजना 	
मुख्य दस्तावेज <ul style="list-style-type: none"> » विपद् व्यवस्थापन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण ऐन २०७४ » विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति २०७५ » विपद् जोखिम राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८-२०३० » विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ » राष्ट्रिय विपद् प्रतिकार्य कार्यढाँचा २०७५ » स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ 	

<ul style="list-style-type: none"> » जिल्ला विपद् व्यवस्थापन योजनाटढ तर्जुमा निर्देशिका २०६९ » विपद् लेखाजोखा मार्गदर्शन २०७२ (अध्यावधिक २०७४) » राष्ट्रिय आपतकालिनकार्यसञ्चालन विधी २०७२ » विभिन्न निकायसँग भएका सम्झौता » पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनाहरू » खुल्ला स्थानका नक्सा » अस्थायी आश्रयस्थल, आदी 	
<p>अन्य निकायका योजना</p> <ul style="list-style-type: none"> » सम्बन्धित जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना » नेपाली सेना, सशस्त्र प्रहरी बल, नेपाल प्रहरी, वारुणयन्त्र, शिक्षा, स्वास्थ्यजस्ता क्षेत्र र निकायको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना » अन्य निकायका कार्यसञ्चालनविधि » निकायगत सङ्गठन र तिनको संरचना » विषयगत क्षेत्रको आपतकालीन योजना » विपद् व्यवस्थापनमा 'को, के, कहाँ, कहिले' को संस्थागत विवरण 	
<p>प्रतिवेदन</p>	
<ul style="list-style-type: none"> » विगत वर्षका मानवीय सहायतासम्बन्धी विश्लेषण प्रतिवेदनहरू » सेन्डाई कार्यसंरचनाका अनुगमन प्रतिवेदनहरू 	

अनुसुची १२ : प्रदेशभित्र रहेको वडाअध्यक्षहरु र सचिवहरुको नामावली र सम्पर्क

क्र.स.	वडा	वडाअध्यक्ष नाम	सम्पर्क नम्बर	मोवाइल नम्बर (वैकल्पिक नंवर)	इमेल	अन्य
क्र.स.	वडा	वडा सचिवको नाम	सम्पर्क नम्बर	मोवाइल नम्बर (वैकल्पिक नंवर)	इमेल	अन्य

अनुसुची १३ : जिल्लाभित्र रहेका पत्रपत्रिका र रेडियो एफएम हरुको विवरण र सम्पर्क नम्बर

क्र.स.	संचार मिडियाको नाम	सम्पर्क नम्बर	विपद् फोकल पर्सन यदि भएमा नभए प्रमुख (वैकल्पिक व्यक्ति)	मोवाइल नम्बर (वैकल्पिक नंबर)	इमेल (वैकल्पिक इमेल)०	अन्य
१						

अनुसुची १४ : विपद्को बेलामा सम्पर्क गर्ने सरकारी, गैरसरकारी र क्लवहरुको निकायहरुको नम्बर र हटलाइनहरु

क्र.स.	सरकारी निकायको नाम	सम्पर्क नम्बर	विपद् फोकल पर्सन (वैकल्पिक व्यक्ति)	मोवाइल नम्बर (वैकल्पिक नम्बर)	इमेल (वैकल्पिक इमेल)	अन्य
क्र.स.	गैरसरकारी निकायको नाम	सम्पर्क नम्बर	विपद् फोकल पर्सन वा प्रमुख (वैकल्पिक व्यक्ति)	मोवाइल नम्बर (वैकल्पिक नम्बर)	इमेल (वैकल्पिक इमेल)	अन्य
क्र.स.	क्लव,समुहको नाम	सम्पर्क नम्बर	विपद् फोकल पर्सन वा प्रमुख (वैकल्पिक व्यक्ति)	मोवाइल नम्बर (वैकल्पिक नम्बर)	इमेल (वैकल्पिक इमेल)	अन्य

अनुसुची १५ : प्रदेशको संकटासन्नता क्षमता पहिचान नक्सा र खुलास्थानहरुको विवरण

अनसुची १६ : प्रदेशभिन्नका विभिन्न शाखाका प्रमुख कर्मचारीहरु विवरण र सम्पर्क

क्र.स.	शाखा प्रमुखको नाम (वैकल्पिक व्यक्ति)	सम्पर्क नम्बर	मोवाइल नम्बर (वैकल्पिक नंवर)	इमेल (वैकल्पिक इमेल)	अन्य

अनसुची १७ : प्रदेशभित्रको स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति नामावली र सम्पर्क

क्र.स.	विपद् व्यवस्थापन समिति नामावली	पद	मोवाइल नम्बर	इमेल	अन्य

आज्ञाले,
विष्णु प्रसाद गुरुङ
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत